قال الله تعالى:

ادع الى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتى هى احسن ان ربك هو اعلم بمن ضل عن سبيله وهو اعلم بالمهتدين.

سورة النحل ١٢٥-١٢٦ آية.

خطابت درسلرندان:

خطابت اصوللرى

(جهانگير بن طاهه آبزگولدين اثرى).

اوفاده مدرسهٔ عثمانيه‌ده ٥ اساسى صنفلرغه ١٦-١٩١٧ اوقو يلنده اوقتولغان خطابت درسلرينك خلاصه‌سندن:

برنجى جزئى.

(طبع حقوقى صاحبه عائد).

اوفا
«طورمش مطبعه‌سى»
١٩١٨ سنه.

TÜRK TARİH KURUMU
KÜTÜPHANESİ

KAYIT NO. : 5120

YER NO. : A 3713

آخوند جه... ٤ نچی جزء).

ایکی عید... عید کونلرینك

قیمت و اهمیتی... ر ایتوی... ایکی

عید: ایکی بی... ده امامارنك مهم

وظیفه‌لری... عید خطبه و وعظلرینك خلق تیلنده بولو عادت حسنه‌سی...

وعظلرنك اطرافلی بولونك لزومی... بو خطبه و وعظلرمزنی نشر ایتونك

سببی... و باشقه‌لر.

رساله‌نڭ اچنده:

عید فطر خطبه‌سی:

عربی خطبه‌لر... وعظ قسمی‌نك پلانی: رسول الله‌نك روزه حقنده‌غی سوز-

لری... رمضان آیی... بنده‌لرنی صاقلاغان مقدس روزه... آنك صوڭنده

مؤمنلرنك وظیفه‌سی... بو کونلرنك قدر و حرمتی... اسلام دینینك تاریخی

اثرلری... ایمان، اعتقاد... ارکان اسلام... دینمز نظرنده عمل... ملتمز اوچون

کیرك بولغان مهم نرسه‌لردان علوم و معارف، دولت و مال... اصحاب کرام

عصرنده علوم و کسب... پغمبرلر... بایلارغه، فقیرلرگه، عسکریلرگه، یه‌شلرگه

خطاب ایتوب... آتا آنا، کورشیلر، وطن حرمتی... آزاق سوز... دعأ عام

عید قربان: خطبه و وعظلری...

رساله‌نڭ بهاسی ایکی صوم کوبلاب آلوچیلرغه مخصوص تنزیل.

اوفاده محررنڭ اوزنده همده کریمف‌لر، ورثهٔ حسینیه، چولپان و ادبیات

کتبخانه‌لرنده صاتیلادر.

محررنڭ آدریسی:

г. Уфа, Воскресенская д. 42 ахуну Абызгильдину.

قال الله تعالى:
ادع الى سبيل ربك با لحكمة والموعظة الحسنة وجاد لهم بالتى هى احسن ان ربك هوا علم بمن ضل عن سبيله و هوا علم بالمهتدين.
سورة النحل ١٢٥-١٢٦ آية.

خطابت درسلرندن

خطابت اصوللری

جهانگیر بن طلحه آبز گیلدین اثری.

اوفاده مدرسهٔ عثمانیه‌ده ٥ اساسی صنفلرغه ١٦-١٩١٧ اوقویلنده اوقتولغان خطابت درسلرینك خلاصه‌سندن.

برنجی جزئی.

5120
A3713

(طبع حقوقی صاحبنه عائد).

بهاسی ٢ صوم ٥٠ تین.

«طورمش» مطبعه‌سنده باصلدی
١٩١٨ سنه اوفاده.

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

هر خطیب اوچون!

کره‌کلو بو رساله حاضرگنه باصلوب نشر ایتلدی.

ایکی عید خطبه و عظلری!

آخوند جهانگیر آبزگلدین اثری. (خطابت درسلرندان ٤ نچی جزء).

ایکی عید خطبه وعظلرینك مندرجه‌سی: مقدمه‌سنده: ایکی عید کونلریدك قیمت و اهمیتی، قدسیتی.... عیدلرنك یه‌ش یالالرغنده اثر ایتدوی... ایکی عید: ایکی بیوك رکن اسلامیدك یه‌یرمی بولو..... عیدلرده اماملرنك مهم وظیفه‌لری... عید خطبه و وعظلریدك خلق تیلنده بولو عادت مسئله‌سی.... وعظلرنك اطرافلی بولونك لزومی.... بو خطبه و وعظلرمزنی نشر ایتدونك سببی... و باشقه‌لر. رساله‌نك اچنده:

عید فطر خطبه‌سی:

عربی خطبه‌لر... وعظ قسمی‌نك پلانی: رسول الله‌نك روزه حقنده‌کی سوزلری... رمضان آیی.... بنده‌لرنی صاغلاغان مقدس روزه... آزدق صوکنده مؤمنلرنك وظیفه‌سی... بو کون‌لرنك قدر و حرمتی... اسلام دینیدك تاریخی اثرلری... ایمان، اعتقاد... ارکان اسلام... دینمز نظرنده عمل... ملتمز اوچون کورك بولغان مهم درسلردان علوم و معارف، دولت و مال... اصحاب کرام عصرنده علوم و کسب... پیغمبرلر... بایلارغه، فقیرلرگه، عسکریلرگه، یه‌شلرگه خطاب ایتوب... آتا آنا، کورشیلر، وطن حرمتی... آزاق سوز... دعا عام

عید قربان: خطبه و وعظلری....

رساله‌نك بهاسی ایکی صوم کوبلاب آلوچیلرغه مخصوص تنزیل.

اوفاده محررنك اوزنده همده کریمف‌لر، ورثهٔ مسعوده، چولپان و ادبیات کتبخانه‌لرنده صاتیلادر.

محررنك آدریسی:

г. Уфа, Воскресенская д. 42 ахуну Абызгильдину.

قال الله تعالى:
ادع الى سبيل ربك با لحكمة والموعظة الحسنة وجاد لهم بالتى هى احسن ان ربك هوا علم بمن ضل عن سبيله و هوا علم بالمهتدين.
سورة النحل ١٢٥-١٢٦ آية.

خطابت درسلرندن

خطابت اصوللری

جهانگیر بن طلحه آبز گیلدین اثری.

اوفاده مدرسهٔ عثمانیه‌ده ۵ اساسی صنفلرغه ١٦-١٩١٧ اوقویلنده اوقتولغان خطابت درسلرینك خلاصه‌سندن.

برنجی جزئی.

5120
A3713

(طبع حقوقی صاحبنه عائد).

بهاسی ۲ صوم ۵۰ تین.

«طورمش» مطبعه‌سنده باصلدی
١٩١٨ سنه اوفاده.

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

مهم تنبیه:

بو رساله‌نك ۲ نچی جزئی (وعظلر قسمی) تیزدن باصلوب نشر اینله‌
چکدر. آندن صوك اوفاده برنچی مسجد منبرلرندن هر جمعه‌ده سویلانمش
وعظلرمز خطابت درسلرینك ۳ نچی ٤ نچی ٥ نچی ٦ نچی ۷ نچی جزئلری
اوله‌رق تیزدن نشر اینلسه کیره‌ك. بو وعظلرمز صوكغی اوچ یل بوینجه
منتظم سویلانوب کیلگان ترتیب اوزره جیولغان وعظلرنك خلاصه‌لریدر.
بو مجموعه‌ده هر بر وعظ بوبرسنه باغلانوب طبیعی مناسبت اوزره یازیلمشدر.
بو وعظ قطعه‌لرندن ایك اول باصدیروبرغه فرض ایتلگانی «ایکی عیدخطبه و
وعظلری» برله، حریت اعلان ایتلگاچ جمعه و عیدلرده بر یلغه یاقن مدت
اچنده سویلانمش وعظلردر. بهالری وقتنده اعلان ایتلسه کیرك.

مؤلفنك اثرلرندن.

روح حقنده فلسفهٔ جدیده درسلریله بر نظر نام رساله ۵۰ تین
علم هیئت تاریخچه‌سی ٤۵
حفظ صحت قاعده‌ٔ مهمه‌لری ۱۰
مهك اورلغی ۱۰
نشر ایتدکمز رساله‌لردن مرحوم لطف سلیمانی آخوندك اثری. بولغان
تعلیم المسائل اسمنده‌کی اثرده کتابچیلرده صاتلمقده‌در. بهاسی: ۵۰ تین.

آدریسمز:

г. Уфа, Воскресенская 42. Абызгильдину.

اوکتابر ٦ سنده. برنجی درس. ١٦-١٩١٧ سنه‌ده.

خطابت:

بو درس مدرسه‌نك ٥ صنفنه باشلاب بیرلگان درس‌در. بو درس‌ده خطابت‌نك اهمیتی، قیمتی، معنی‌سی، وبر قدر تاریخی بیان ایتلدی.

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی رسوله الامین وعلی آله وصحبه اجمعین.

معنی‌سی:

خطبه: بر برسنه منطقی ره‌وشده باغلانمش جمله‌لر برله برنرسه حقنده جولغان فکرنی تصویر ایتب کوب خلق‌غه سویلاو دیمه کدر. بو سویلاو عادتده خلقنك دقت واعتبارلرینی جلب ایتوب سویلانمش فکرگه آلارنك اشتراك ایدرکه حس ومحبت‌لرینی قورغاتورلق ره‌وشده بولورغه تیوشدر.

قیمت واهمیتی:

خطابت وخطبه‌نك مهم بر هنر بولوینی سویلابده توررغه حاجت یوقدر. جو ایندی بدهیاتدندر. آچق سوز، تل برله بیان ایتلمش خطبه‌لر طکلاو-چیلرغه وخلق‌غه غایت درجه‌ده بیوك تأثیر قالدره. یازو وباشقه بر یول برله میدانغه قویو ممکن بولمغان بر فکرنی اوستا و آچق سوز برله توشندروب فعلیت‌گه کیترولر هر زمانده بولا کیلگان حقیقیت‌لردندر. خطبه‌لر جیولغان بر خلقنك دقت واعتبارلرینی وفکرلرینی بر نقطه‌غه جییه‌لر. خطبه‌لر طکلاو-چیلرده فکرگه التفات، دقت، محبت وحس توغدره‌لر. فکرلرن احترام ایتدره‌لر. خطبه‌لر طکلاوچیلرغه خطیب‌نك فکرینی صالا. فکرنی مصور بر کیفیت‌ده انسانلرنك قلبلرینه ثبت ایته‌لر. قلبلرگه بیوك بر روح کرته، غفلت پرده‌لر-ینی آچه، قلبده‌گی اشسزلکنی بتره، حرکتکه کیتره، یات معلومات صالا، همت وغیرت کرته، شادلاندره، یغلاته، اوکندره، درتله‌ندره، خلقنك یاشن، قارتن، الوغسن،

خطابة اصوللرندن برنچی جزئنڭ مندرجه‌سی:

خطابت و خطبه‌نك معنی‌سی، قیمت و اهمیتی. خطابه‌نك اجمالی تاریخی. یونانلیلر، رومالیلرده خطابة. آلارنڭ مشهور خطیبلری. عربلرده خطابة و مشهور خطیبلری. صوڭ عصرلرده خطابة. سیاسی خطبه‌لر. مسلمانلرده‌غی حال. خطبه‌نڭ تورلو نوعلری. دینی، سیاسی، محکمه‌وی خطبه‌لر. خطیب اوچون مهم شرطلر. تل و آنی اصلاح و تربیه. طاوش، طاوشنڭ تورلری. طاوشنی توزه‌تو و آرتدرو یوللری. طاماق اعضاسی. بورون اوبکه، طاوشنی مقامنه مناسب ایتب استعمال یوللری. سوزنك طونلری. وقت خطابه‌ده اعضالرنی توته بلو. خطیبنك ظاهری کورنشی. اخلاق و طبیعتی. هر خطیب اوچون رعایه‌سی لازم اون ایکی تورلو قاعده‌لر و آڭا علاوه. خطیبنك محاطبلر برله مذاکره و مصاحبه آدابلری.. خطابه‌نڭ مهم شرطلرندن سویلانه‌چك خطبه‌نی ایسده توته بلو. قوه حافظه‌نی ترقی ایتدرو یوللری.

بو حقده یدی تورلو اساس علاقهٔ تذکر و تخطرلر. قوه حافظه‌نی بالاوقتدنوق تربیه‌نڭ لزومی. بو حقده مشهور ذاتلردن بر ایکسی خطبه‌لرنڭ آلدن پلانن حاضرلاو یوللری. سویلانه‌چك خطبه‌لرنی حفظ و ضبط اوچون یوللر... دینی وعظلر دینی وعظلرنڭ معنی‌سی، شرعده توتقان اورنلری. وعظنڭ فرضلغی، بو حقده شرعی دلیللر. وعظ و دینی خطبه‌لرنڭ موضوعلری. دینی وعظلرنڭ فهرستی و آنی ترتیبنڭ لزومی. برنچی وعظ حقنده موضوعلر. ۲-۳-٤ نچی وعظلرنڭ پلانلری و مندرجه‌لری و باشقه‌لر.

اعتذار:

بو رساله‌ده یازلغان خطابت درسلرینی مین ممکن قدر اوزگارتمیچی مدرسه‌ده اوقتولغان حالنده نشر ایته‌رگه اهمیت بیردم. حتی درسلرنی تاریخلری برله یازدم.

بو درسلر اورطه‌دینی مدرسه شاکردلرینه هفته‌گه‌برگنه، ساعت قدر بیریلگان بولغانغه کوره قصقه‌غنه درسلردر. شول سببلی قصورلری بولویده طبیعی‌در. فقط بایتاق دوستلرمنك توصیه‌لری موجبنچه بو فنده برنمونه بولسون فرضی برله تلمزده ظن ایده‌رسم برنچی مرتبه یازلغان بو رساله‌منی نشر ایته‌رگه قرار بیردم. خیر خواهانه تنقید ایتوچیلرگه میدان کیڭدر.

۱۳۳۶ سنه رجب ۱۵ نده.

آپریل ۱۴ نده ۱۹۱۸ سنه اوفا.

جهانگیر آبزگیلدین.

کچسن، باین وفقیرن، ایر وخاتونن برله شدره، بر فکرگه خدمت ایدرگه بر مقصدقه بونه لورگه اونده ی، آلارده بر تورلو حس، بر تورلو محبت توغدره. خلاصه موفقیت لو خطبه لرنك قیمت واهمیتن أیتوب بتررلك درجه توگلدر. شوکا کوره ده: انسانلرنك بتون ترکلکلرنده روحلرینه آلغان هر تورلو معلومات لری باشقه لرنك نطق وخطبه لرندن حاصل بولغان دیسه ك خطاء قیلماغان بولورمز. رسول الله زمانه سنده غی اصحاب کرام (قارت ویه شلری) رسول الله دن دنیا قدر ضور عام آلدیلر، مشترك فکرلر قازاندیلر، مونه بولار هر قایوسی رسول الله نك خطبه لری سایه سنده ایدی. رسول اکرمنك بعض خطبه لرینك تأثیری بله ن اصحاب کرام بتون ملك لرینی، خاتونلر بارلق زینت اسبابلرینی دین وملت یولنه صرف ایته لر ایدی. لازم بولسه جانلرینی ده قزغانمایلر ایدی. مونی ایسه پیغمبرنك تاریخندن خبری بولغان هر کم بله در. شولایسوق خلفاء راشدین وعمومیتله اصحاب کرامنك خطبه ونطق لرینك نه قدر بیوك تأثیر ایتدکن هر بر تاریخ اسلامدن خبری بولغانلر بله لر. بو معلوم بر حقیقتدر. بو کونده ده اش باشنده بولغانلر، حاکملر، وقوماندانلر بعض اورنلرده فوق العاده بیوك اش لرنی اوزلرنده گی خطابت و نطق قوه لریله میدانه قویدقلرینی ایشته بز و کوره مز. مملکتلرنك بر برسیله بولغان محاربه لرده، یاخود مملکت داخلنده گی ضور ضور غاوغه وفتنه لرنی تدبیرلو حاکم وقوماندانلر اوزلرنده گی گوزل سوزلریله حل ایتدکلرینی هر قایومز اوقیمز، ایشته بز بیت. شول سببلی بو گوزل هنر هر بر امام وحاکمده، هر بر مدرس ومعلمده، و دعوی وکیل لرنده قطعیا بولورغه تیوش در. موندن محروم بولغانلر اش باشنده بولورغه تیوش توگل لردیه بله مز. خطبه سویلاو هنری مهم بر هنردن بولغانغه کوره مدنیت لو خلقلرده بو هنر اوقله اوقتله عملیاتی کورسه تله در. تأسف که بزم مدرسه لرمزده بو درس موکا قدر یوق ایدی. بناء علیه بر مدرسه تمام اینکان گوزل معلوماتلره مالك ذاتلر اوزینك فکرینی یخشی ایتوب خلقغه توشندرودن عاجز بولالر ایدی. بعض امام لر خطیب لر قالقراب، سوزنك برسن باشلای ایکنچسینه کرب، بر نرسه حقنده اویوشدروب سویلاب بیرودن، خلقغه بر حس و محبت قالدرورلق ایتوب مقصودلرینی بیاندن عاجز بولوب چغالر ایدی. نه ده اوزینه ونه ده خلقنه فائده او براش وروح بیره آلمای ایدیلر.....!

بو کون ایندی سزلر هنرلرنك پادشاهسی صانالورلق خطابت هنرینی

اوگره‌نوگه شروع ایته‌سز. سزلر بو مهم درسنی دقت برله توشنب بارساڭز نه قدر گوزه‌ل بر هنر بولوینی توشنورسز دیه امید ایته‌من.

خطابت درسلرنده سزلر خطابت‌نڭ نه ایدکنی، تاریخنی، اصوللرنی، نوعلرینی اورنلرینی بره‌ر بره‌ر توشنورسز. قصقه‌لق برله بولسه‌ده بولار حقنده سزه معلومات بیرله‌چکدر.

خطابت‌نڭ تاریخی جهتی:

خطبه ونطق سویلاو هنری بیك ایسکی بر هنردر. بو هنرنڭ ایسکی شرقلیلرده نیچك باردقنی بزه تاریخ کورسه‌تمه‌یدر. آلارده بو هنر نیچك بولغان، نطق سویلاو هنری نفیس صناعتلردن صانالغانمی یوقمی؟ بو هنرنی فنی بر اصولده ترقی ایتدرگانلرمی، یوقمی؟ مسئله‌سی آچق بر صورتده تاریخده کورنمه‌یدر. دورست پیغمبرلرده خطابت ونطق سویلاولر بولغاندر. حتی حضرت نوحنڭ «انی دعوت قومی لیلا ونهارا أفلم یزدهم دعائی الا فرارا» کبك قرآن کورسه‌تکان نطقلری همده ابراهیم عم اسماعیل موسی وعمومیتله بنی اسرائیل پیغمبرلرنده بو هنر وافر بر صورتده بار ایدی. انبیاء عظام وعظ وخطابت برله خلقنی توغری یولغه اونده‌و برله خدا طرفندن مأمورلر ایدی. بناء علیه دینی جهتدن خطابت غایت ایسکی بر هنردر. اما خطیبلق هنری مخصوص بر فن ره‌وشنه کروب کیتوی یونانلیلردن باشلانه‌در..

آلارده‌ده بو هنرنی ترقی ایتدروگه حال ومحیط مساعد توگل بر زمان بار ایدی. لکن میلاد عیسی عم‌دن ٥ نچی عصرلر اوّل آفینه‌ده اداره مشروطه میدان آلدی. بو حال بر نیچه مهم خطیبلرنڭ ظهورینه سبب بولدی. بو زماننڭ مشهور خطیبلرندن برسی پریکله‌در. بو ذات بیوك خطیبلق برله شهرت تابقان ایدی. پریکله‌نڭ مشهور خطبه‌نمونه‌لرندن بر نیچه‌سنی فوقیدت (Фукидитъ) یازب قالدرمشدر. یونانلرده خطابت هنرینڭ ایك آلغه کیتکان وقتلری میلاددن اوّل ٥ نچی عصر آخرلریله ٤ نچی عصرلرده ایدی. بو دورده یونانلر آراسندن مشهور بولغانلرندن اون قدر مهم خطیب وناطقلر ظهور ایتمش ایدی.

ایسکی دنیانڭ ایك بیوك خطیبلرندن صانالغان دیماسفین (Демосфенъ) شول دورنڭ مشهور خطیبلرندن ایدی. یونانلرده بو هنر معنوی ضور فائده بیرو برله برابر مادی فائده‌ده بیره ایدی. مثلا بره‌ولر محکمه‌گه بارب اوز حقنی

بحق مدافعه اینودن عاجز بولغانده ضرور خطیبلردن مقصدینی یازدرب محکمه‌گه بیره‌لر ایدی.

بو هنرنك شوندی فائده‌لو یافلریده بولغان اوچون، بو هنرگه خاصلاب آچلمش مکتبلرده میدانغه کیترلگان ایدی. رودوس آطه‌سنده و آفینه‌نك اوزنده برنیچه مکتبلر بارلغی تاریخ کتابلرنده کوره‌در.

بر نرسه فن روشنه کرب منتظم روشده مکتبلرده اوقله باشلاسه اول‌فن ترقی ایتو بوله برابر چیقلر آراسنده کره باشلایدر. مونه بو خطابت فنی‌ده هر نه قدر بیك چن معنی‌سی بوله فن زهر سنه کرمه‌سه‌ده خلق آراسنه بایتاق تارالا باشلادی. یونانلردن بو هنر رومالیلرغه‌ده کوچدی، آلارده مذکور مکتبلردن بو فننی کیلب ثوره‌نب کیتده باشلادیلر. رومالیلرده اوّل‌ده بو هنر بر قدر بار ایدی. لکن فن روشنه کرمه‌کان ایدی. اماچان رومالیلر میلاددن ایکی عصر اوّل یونانلر ایوله قاتناشه باشلادیلر، مونه‌شول وقتلرده رومالیلرغه یونانلیلرنك بو هنرلری کره باشلادی. بو وقتارده رومالیلرده ظاهر بولغان مشهور خطیبلردن صانالا تورغانلری، کاتان سنزور (Катон цензор) دمیده سنیپیان-(Сци-піон، گراکی (гракхи) ایدیلر.

میلاد عیسی عه‌م دن مقدمگی عصرلرنك ایلك اخیر گسنده ایندی رومادہ خطیبلق هنری غایة درجه آلغه کینکان ایدی. حصوصیله محکمه‌لرده عیبلاوچیلر وعیبلی کشینی مدافعه ایتوچیلر غایة اوتکن خطبه‌لر ایراد اینه‌لر. محکمه‌ارده‌گی خطبه‌لر افراط درجه‌ده فصاحت‌وبلاغت اوزره ایراد ایتله، غایة شهب‌چغا ایدی. حصوصله معیوبنی عیبلاوچیلرنك (بزم دورمزده‌کی پراقورورلرنك مدعی عمومیلرنك)خطبه‌لری اوتکن بولا تورغان ایدی. شوندی خطیبلرنك مشهورلرندن برسی ایسه گارتیزی(Гартеизій)در. گارتیزینك خطبه‌لری رونقلو فصاحتلو، بولوب غایة گوزل بولوبوله ممتاز ایدی. اول زمانده‌غی دنیانك ایك ضرر خطیبلرندن برسی تولللی تسنسیران(М. тулли Цецеронъ) اسمنده‌کی خطیب ایدی. بو ذاتده خطابة هنری غایة درجه‌ده بیوك ایدی.

میلاد عیسی عه‌م که قدر رومالیلرده خطابة هنری شول ذکر ایتکان حالده دوام ایتدی. میلاد عیسی عه‌م‌دن صوك ایسه رومالیلرده خطابة هنرنده یاکی بردور باشلانه. خطابة‌لردة اساسلر بر قدر اوزگاره‌در. بو دورده خطبه‌لرغه کوره رمك دینی‌توس بیریله، دین نقط نظرندن قاراب سویله‌نودوری باشلانا. بو-

دور میلاددن صوڭ ٤ نچی عصرلرده آپوستل پاؤیلنڭ سیاحتندن صوڭ باشلانه‌در. پاؤیل ریم، آفینه شهرلرنده وتیره‌لرنده یورب دینی وعظلر وخطبه‌لر ایراد ایته ایدی. پاؤیلنڭ وعظلری مشهور ایان زلاتاوستسکی‌نڭ وعظلری (іоннъ злотоустовскій) کبك ایتب ضور احترام برله خلق آراسنده یوریتله ایدی. بو عصرلرده ایلدی بو هنر کوندن کون سونه ایدی، ماتور خطیبلق هنری یوغالا باره، بلکه بتونلای اورطه عصرلرده سونوب بتدی دیورلك درجه‌ده قالدی. چونکه دینی وعظلری قبا تربان موضوعلرده بولو برله برابر خلق اوچون یات بولغان لاتین تلنده سویله‌نه ایدی. شوڭا کوره خطابة هنری، خطابة فنی اوزینڭ چغروندن چقغان ایدی. شویله ایسه‌ده زمانه‌سنه کوره خرستیانلردن دینی واعظ وخطیبلر بایتاق ایدی. آلارنڭ مشهورلری ایسه (فرانسیسك францискъ) (فاما آکیؤینسکی фома Акивинскій) (ایبلر Абеляр)، (بیرتالد گایسبیرگسکی Бертольд Гайисбергскій) باشقه‌لر، اول زمان‌نڭ مشهور دینی واعظ وخطیبلرندن صانالالر ایدی.

بو دورتدنی نصاری‌لرده دینی انقلابلر باشلانغانغه قدر دوام ایتدی. دینی انقلابلر باشلانو برله خطابت هنری ینه‌ده آلغه کیتدی. دین علماسی آراسندنده بیوك خطیبلر ظاهر بولدی.

دینی انقلابچی‌لردن مشهور لوطر، (Лютръ) میلانختان (Миланхтонъ)، کالؤین (Калвинъ) وباشقه‌بر نیچه‌لر شول زمان‌نڭ ایڭ اوتکن ومشهور خطیبلرندن ایدی.

١٧ عصر میلادیده خرستیانلرنڭ قاتولیقلرندن ضور واعظ وخطیبلردن مشهور فرانسوز خطیبی باصصؤیت (Боссуэтъ) ماسیسلیان، (Массиліонъ)، بورد الد (Бурдалд) نام ذاتلر ایدی. مونه‌دینی خطیبلردن نصاری عالمنده اورته عصرلرده انقلاب دینی وباشقه سببلردن ظاهر بولغان مشهور خطیبلر شولار ایدی.

صوڭغی عصرلرده ایسه‌دینی خطابت نصاریلر آراسنده منتظم برفن ره‌وشنه کرب غایت درجه‌ده ترقی ایتدکی معلومدر. بو حقده کوب اثرلر میدانه قویلمشدر. هر بر دینی مدرسه‌لرده اصول خطابت درسلری اوقیلدقی معلومدر. شول سببلی بو کون نصاری عالملری کلیسه‌لرده غایت تأثیرلو سوزلر سویلاب اهالینڭ دینی حسلرینی قوزغاتدقلرنی کوره‌سزدر.

هر بر موضوع، هر بر بەیرەم، دینی مصاحبەلره اورنلرینه ومقامنه مناسب خطبەلر ترتیب ایتلدکی معلومکزدر. خصوصیله میسیونیرلرده بو قوة ترقی ایتدریلمشدر.

عربلرده خطابت:

رسول اکرم کیلمەسدن الك بر یوز ایللی، بر یوز یللر چامەسنده عربلرده ضور خطیبلر یتشدکی معلومدر. طبیعی بولارنك خطبەلری تورلو موضوعلرده بولا ایدی. شولای بولسەده کوبرەکی صوغشقه قزدرو، بر بر قبیلەنی ماقتاو، بر بر باشلقلرنی ماقتاو ویامانلاو بعضا ابراهیم عەم دیننه تشویق ایتوب دینی خطبەلر سویلاولرده بولا ایدی. خصوصیله ایام حجده و دینی مراسملرینی اجرأ وقتنده دینی خطبەلر ایراد ایتله ایدی. عربلرنك مشهوررەك خطیبلردن صانالغانلاری مونه بولار ایدی:

١) قس بن ساعدة الایادی ٢) سبحان وائل الباهلی ٣) زهیر بن خباب ٤) مرثد الخیر ٥) اکثم بن صیفی ٦) ذوالاصبع العدوانی ٧) عمرو بن کلثوم کبکلر ایدی. بولار آراسنده خطابت که ایك ماهرلری قس بن ساعدة ایدی. مونك سوق عکاظده دەوەئوستنده خطبه سویله گان وقتنك برسنده نبوتندن اول رسول اکرمنك ده حاضر بولوینی سویلایلر.

سبحان و ائل غایت بیوك خطیبلردن صانالا ایدی. سوزی غایت اوستالق وبلاغت اوزەره بوله ایدی. بر مرتبەده سوزنی تکرار ایتمای اوزن اوزن خطبەلر ایراد ایتەایدی. سبحان رسوالله غه ایمان ایتب ٥٤ نچی سنهٔ هجریەده وفات بولغان صحابیلر زمرەسندندر. اکثم بن صیفی خطیب بولو برله برابر حکیم و فیلسوف ایدی. عمرو بن کلثوم خطیب هم شاعر ایدی، جاهلیت زمانەسندەغی عرب خطیبلری خطبەلرینی آیاق اوستون طوروب سویلایلر ایدی. سویله گان ده قوللرنده کچکنه طایاق توتەلر ایدی هم جەیه برله ییرگه طایانالر ایدی.

جاهلیت زمانەسینك خطبەلری مکمل ضبط ایتلمەسەده بعض نمونەلری سیر کتابلرنده همده البیان والتبیین، العقد الفرید، الاغانی کبك ادبیات عربیەگه دائر کتابلرده باردر.

سیاسی خطابتلر:

سیاسی خطابت انگلترەده ١٧ عصر دورنده ترقی ایتدی. سببی معلومدر. انگلترەکوبدن بیرلو حر، مشروطەلی بر مملکت اولدقندن انگلیزلرده بو هنر

کوندن کون آرتماقده ایدی.

شول وقتلردن بو کونگه قدر انگلیزلردن غایت بیوك خطیبلر یتشدکی معلومدر. انگلیزلرنك قایده بارب کرسه‌لرده ضور موفقیت قازانولرینك سببی بر یاندن قاراغانده قارا کوچ بولسه‌ده ایکنجی طرفدان ضور سیاسی خطیبلری دیورکه یاریدر. فرانسه‌ده بو هنر ١٨ عصرلرده غایت ترقی ایتدی. گیرمانیه‌ده ایسه ایك زور انقلاب سیاسیدن صوك ١٨٤٠ سنه‌لرده گنه سیاسی خطابت ترقی ایتدی. عمومیتله ١٨ - ١٩ عصرلرده محکمه‌لرده‌کی ضور سیاسی خطیبلرنك کوبلکی برله فرانسه شهرة تاپدی..

بزم روسیه‌ده قاتی قارا کوچلی استبداد حکم سوردکندن روسلرده ضور خطیبلر میدانه کیلمه‌دی. فقط ١٨٦٠ سنه‌لردن صوك محکمه‌لر توبندن اصلاح ایدلکاچ، محکمه وصودلرده حقوقشناسلردن ضور خطیبلر، صودومحکمه خطیبلری ظهور ایتدکی معلومدر. روسلرده محکمه‌لر ترتیبلی، قانونلر صوك درجه عدالتلو بولوب هر بر بیوك محکمه‌لرده عیبله‌وچیلرگه، ومعیوبنی مدافعه ایتوچیلرگه شول بایده ضور حریت بیریله ایدی. محکمه‌لر آچق ایشکلی بولوب هر کمگه طکلارغه کررگه رخصت ایدی. مونه شول میدانده ضور اشلرده تجربه‌لی آدؤاقاتلردن وپراقورورلردن ساعتلرچه نطقلر ایراد ایتدکلرینی کوروب بولا ایدی. مسلمانلردن بر مشهور یورستمزنك (*) سوزینه کوره: روسلرنك ماقتانورلق بر اشلری بولسه اولده صودلری ایدی همده قانونلری ایدی..... غربده‌کی هر بر اولکه‌نك قانونلرندن بزم روسیه قانونلری آرتقدر. روسلرده بو نوع محکمه‌لر خطابتنه باشقه یه‌نه‌ده بر نوع خطابت آلغه کیتکان ایدیکه: اولده دینی خطابتلردر. چیرکاوده‌کی خطابتلر روس روحانیلرنده بیك گوزه‌ل بر یولغه صالنمشدر. درست مستبد حکومت دورنده بو خطبه‌لر غایت تاربر دائره‌لرده‌گنه یورتله‌لر ایدی. شویله ایسه‌ده هر بر چیرکاوده به‌یره‌ملرده وباشقه عبادت وقتلرنده نوع بر اصول، نوع بر معین موضوعلرده خطبه‌لر سویلاندکندن ترتیبلی چغا ایدی. بزده‌کی کبك کم نه تله‌سه شونی سویله‌و کبك ترتیبسزلك یوق ایدی. «ناچار بولسه‌ده ترتیب ترتیبسزلك توگل» دیلر بیت!

مسلمانلرده‌غی حال:

اسلام مدنیتی بتون دنیانی یالتراتقانده شبهه یوق مسلمانلردن ضور

(*) بو افندی محترم ابراهیم افندی احتمقدر.

خطیبلر یتشه ایدی. خصوصا صوغش صفلرنده یوز مکلرچه اسلام عسکرلرینی اوزلرینك خطابت وگوزه‌ل وعظلری سایه‌سنده برته‌ن برجان ایتوب یورتوچی طارق بن زیادلر، علی‌لر، خالدلر، ابو عبیده‌لر کبك ضور سیاسی، دینی باشلقلرده خطابت قوه‌سی فوق العاده ایدی.

اوّلگی عصرلرده خطابت حقنده بایتاق کتابلرده تألیف ایتلگان کورنه: مثلا ابو یحیی‌نك خطبه‌لرینی جیوب خطب ابن نباتة فی الابیات ٣٧٤ سنه‌ده یازلمش. بو کتابنك کوب شرحلری میدانه کیلگان...

ابن العلاء احمد بن عبدالله المعری‌نك خطب الخیل اسملی کتابی (بو ذات ٤٤٩ سنه ٤٣٢ سنه‌ده وفات بولغان) دخیده ابو العباس جعفر بن محمد المستغفری‌نك خطب النبی صلی الله علیه وسلم اسمنده‌گی کتابی باردر.

٦١١ سنه‌ده وفات بولغان، الشیخ ابن حسن علی بن ابی بکر الهروی‌نك خطب الهرویه‌سی بار.

ذکر ایتدکمز ابن العلاء المعری احمد بن عبدالله‌نك خطبة الفصیح اسمنده‌گی کتابی باردر، دخیده بو بابده ایك برنچی اوله‌رق ترتیب ایتلگان کتابلردن برسی خطبة الوداع اسمنده رسول اکرمنك حجت الوداعده‌غی خطبه‌سن یازغان کتابدر.

دخیده اسلام عالمنده‌گی وعظ کتابلری یعنی دینی خطابتلردن عبارت مواعظ کتابلری غایت کوبدر، مونی ذکر ایتو کیله‌چکده بر اورنده تیوش اولدقندن مونده ذکر ایتمیمز. خلاصه اسلام عالمنده اورته عصرلرده خطابت غایت ترقی ایتمش ایدی. صوك عصرلرده ایسه اسلام عالمنده بو هنرینه‌ده بایتاق ترقی ایتوب بارمقده‌در.

خصوصیله حریت اعلان ایتلگان مصر، هندستان قطعه‌لرنده، تورکیه‌ده بو کونلرده خطابت کوندن کون بورونغی مدنیت عصرینه قایتماقده‌در. درست بو کونگه قدر حقیقی معنی‌سی برله برفن شکلنه کرتلدکی یوقدر، لکن تیز گونده اصول وقواعدلریله اسلام مدرسه‌لرنده اوقتله‌چغنه شبهه یوقدر. روسیه مسلمانلری آراسنده خطابت هنری غایت توبه‌ندر. حریت دورینه قدر یوق دیورلك حالده ایدی. فقط بعض اماملرمز منبرلرندن یاتقه بیکله‌گان عربی خطبه‌لرنی یاخود بر کاغددن قاراب عربچه اوزیده وباشقه بره‌وده فهم قیلمی تورغان عجب بر سوزلر کویله‌ب توشه ایدی... محکمه شرعیه‌مزده خطیبلق شهادتنامه‌سنی بیرگان، خطابت منبرینه منوب اوتورغان نیك سویله‌مه‌سون؟...

شکرلر اولسونکه بو کونده غایت آز بولسه‌ده خطابت هنری روسیه‌ده‌ده مسلمانلر آراسنده تارالا باشلادقی مع الممنونیت کوریله‌در. شویله ایسه‌ده موکا قدر بر مدرسه‌ده‌ده اوقتلمادی، اصول و قواعدی بیان ایتلمش بر کتاب بولسون تاتارتلنده کورنمه‌دی. دورست: خطبه و وعظ کتابلری ایسه آز آز کورنمه‌گه باشلادی. مونی سز اوزکزده بله‌سز. اما قواعد و اصوللرینی بیان ایتکان اثرلرنی مین روسیه مسلمانلرنده کورمادم. شوکا کوره‌ده سز عثمانیه شاکردلری بو فننی اوقوده باشقه‌لرغه سبقت ایتدککز برله افتخار ایده‌رکه حقکز باردر....!

بو درسکزنی شونده تمام ایته‌من، کیله‌چک درسکز ایسه خطبه‌لرنک نوعلری حقنده بوله‌چقدر.

II درس ١٩١٦ سنه ١٩ اوکتابرده.

خطبه‌لرنک تورلو نوعلری:

خطیبلر طرفندن ایراد ایتله تورغان خطبه‌لر باشلیچه اوچکه بولنه‌در: ١) سیاسی ٢) دینی ٣) محکمه‌لرده‌گی خطبه‌لر. اساسی روشده خطبه‌لرنک نوعلری شولاردر. باشقه تورلیلری بولارنک فرعلریدر.

سیاسی خطبه‌لر: مملکتنک منفعت و حیاتنه متعلق بولغان خطبه‌لر بوله‌لر. بو نوع خطابتلر مرکز حکومت دائره‌لرنده و تورلو مؤسسه‌لردن مثلا بزده صاؤیت مینسترف، سینات، غاصودارستؤیننوی دوما، و صاؤیتلرده، و عمومیتله مملکتلرنک حیاتی و منافعی اوچون بولغان کوره‌ش میدانلرنده، اسیزد و میتینغلرده و ملی مجلسلرده ایراد ایتله تورغان خطبه‌لردر. بو نوع خطابت فقط هر اداره‌لو مملکتلرده گنه ترقی ایته آلادر.

ایکنچی نوعسی دینی خطبه‌لردر، دینی وعظلردر. بوندی خطبه‌لردن مقصد و غایة ایسه طکلاوچیلرده دینی حس اویغاتو، دیانت نقطهٔ نظرندن خلقغه تربیه بیرب روحلاندرودر. دینی خطابت و وعظلرنک تأثیری غایت درجه بیوکدر... بو نوع خطبه‌لرنک اورنلری البتته عبادتخانه‌لر، روحانی مکتب، مدرسه‌لر و دینی مراسملرنی اجرأ ایتکان اورنلردر. بو دینی خطبه‌لر حقنده آیرم روشده سزه معلومات بیریلسه کیرک. دینی خطبه‌لرمزنک قیمتی اهمیتی، اورنلری، زمانه‌نک تأثیرلرینی، حال و محیطقه قاراب سویلاو روشلری حقنده‌ده سزه معلومات کیله‌چک درسلرکزده بیرلور.

اوچونچی نوع خطبه‌لر ایسه محکمه‌لرده، صودلرده سویله‌نه تورغان خطبه‌

لردر. بو خطبه‌لر محکمه‌لرده معیوبنی مدافعه قصدیله یاخود عیبله‌مك قصدیله ایراد
اینله تورغان خطبه‌لردر. بو خطبه‌لرنـك مندرجه‌لری کوبره‌ك علم حقوقـغه
دائر معلومات‌دن عبارة بولوب، قانونلرنـك حکمی معیوبه قابـلامی یوقمی؟
عیب ثابتمی یوقمی؟ کبك موضوعلرده بولادر. شول خصوصلرنی ایضاح و شرح
اوچون نطق و خطبه‌لر ایراد اینله‌در. بو نوع خطبه‌لرده مخصوص تربیه مخصوص
حقوق علمندن خبردار بولوچیلق لازمدر. نازك تربیه‌لو خطیبلر البتته ضرور
موفقیت قازانه‌لرنده شبهه یوقدر. (لطیفه مقامنده: بر باشقرد حکایه‌سی نقل
ایدلدی) بو خطبه و نطقلرحقنده اورننده ایضاح بیریلسه کیرك.

بو اوچ تورلو خطبه‌لرغه باشقه حربی خطبه‌لر یعنی قوماندانلرنك عسکرلرینی تشویق اینوب ایراد ایدلگان خطبه‌لری، مدح خطبه‌لری: بره‌ولرنی مدح مقامنده ایراد ایتلگان خطبه‌لر، بر بر اوقو یورتی آچقانده ایراد اینله تورغان خطبه‌لری، بره‌ولرنی درجه‌گه منو برله تبریك ایتـکانـده‌گی خطبه‌لر. بره‌ولرنك وفاتی صوك قبرلری اوستنده ایراد ایتلگان خطبه‌لر و ما اشبه‌لر کبك خطبه‌لر بولسه‌ده اساسی روشنده شول اوچ تورلیسی ایـله مهم نوعلردن صانالمقده‌در. بو صوك تورلو خطبه‌لر فی الحقیقت یا سیاسی، یا دینی کبك خطبه‌لرغه قاینب قالادر. مونه بو اوچ تورلو خطبه‌لرده رعایة اینله تورغان شرطلر باردر که، اول شرطلرنـك هرقایوسنی تفصیلا ذکر اینب کیندو بـره لازم اولدقدن بو درسده مین سزه شول شرطلرنیده أیتب کیده‌من:

بو شرطلرنك بعضلری نفـس خطبـه‌لرده بولوب بعضـلری ایسه خطیبلرلر. نفس خطبه‌ده بولنه تورغان شرطلر: ۱) خطبه‌نك توب مندرجـه‌سی خرسه ایدکنی تعین اینو. ۲) خطبه‌نی ایضاح و شرح اینوب تورلوتارمقلرغه بولو. ۳) خطبه‌ده خلق‌غه اثر اینه‌رلك طـکلاوچیلرنـك یـوره‌ك و روحـانی حسلرینی قوزغاتورلق بولغان شاعرانه بر قسمی بولو. ٤) تمام بولور آلدن قدن برنیچه تورلو مجمل سوزلر برله خطبه‌ده‌غی تفصیللی سویلانمش سوزلرنی خلاصه ایتـکان قسمی بولو لازمدر. ٥) خطبه‌لر اورننه قاراب بعضا بـیك اوتـکن عباره‌لر برله بولوب، بعضا قزغانچلق کیتره تورغان، بعضا شاعرانـه تصویرلر، بعضا دوستانه و اورته بر یولده ایراد ایتلورگـه ممـکندر. مونـه شول اورنلرنی بلوب مناسب خطبه‌لر سویلای بلو لازمدر. ٦) خطبه‌لر آلدن حاضرلانمش و یازلمش بولولری شرطدر. ۷) خطبه‌غه باشلامـادن اول

خطبه‌دن مقصدنی بیان ایتلگان بر قسمی بولورغه کیرك. بو قسمنی ایشتو برله هر کمنڭ دردی و حسی قوزغالوب دقت‌لری جلب ایتله‌در. طبیعی هر بر خطبه فقط بر موضوعلاغنه بولورغه تیوش.

خطیب اوچون مهم شرطلر:

خطیب بولو بیك آز کشیلرگه گنه میسر بولادر. چونکه خطابت اوچون بیك ضور طبیعی و کسبی شرطلر بارکه بو شرطلر ایسه هر کمده تابلمایدر.

مونه حاضرگی ساعتده مین شول شرطلرنی سزه بیان ایدرگه شروع ایته‌من: هر کمگه معلومدرکه: خطبه ایراد ایتوب خلقنڭ فکر و دقت‌لرینی جلب ایتمه‌ك اوچون ضور حاضرلکلر ضور ملکه حاصل ایتو شرطدر. شول سببلی بو هنر ایسکی یونانیلر و رومالیلرده حتی بزم عصرمزده‌ده آز کشیلرده گنه کورینه‌در. طبیعی هر بر نطق ایراد ایتکانده روحانی و فکری قوتکه باشقه جسمانی قوتلردن ایك مهم اعضاءلرمز تل، طاماق، بورون، اوبکه، تش، طاوش چغاره تورغان اعضالردر. بو اعضاءلرنڭ برسنده‌گنه کیمچیلك بولسه‌ده خطیبنڭ نطقی گوزل چقمادقی کورنوب توره‌در. خطیب بو اعضالرنڭ صحت و سلامت‌لگینی صاقلاوغنه یتمه‌ی بلکه بو اعضاءلرنی ترقی ایتدررگه تیوشدر. بو حقده سزگه بر نیچه سوز:

تل (لسان):

خطیب اوچون ایڭ مهم بر اعضا البته تلدر. تل انسانلرنڭ روحلرنده‌غی حسلرینی فکرلرنده‌گی هر بر تورلو صورتلرینی باشقه‌لرغه بلدروگه کیره‌ك بولغان بر اعضاءدر. تل حقنده بزم شرعمز بیك کوب نرسه‌لر بیان ایتمشدر که، مین بو اورنده آلارنی صاناب تورمایمن. باری شونیغنه ایته‌من: رسول الله تل حقنده ایته ایدی: سنڭ تلڭ سنڭ آرصلانڭدر. یبه‌رسه‌ڭ سنی اوترر، صاقلاساڭ سنی صاقلاردیه. همده سلامت الانسان فی حفظ اللسان دیلر بیت. دنیاده انسانلر آراسنده ایڭ ضور اش کورگان بر اعضا بولسه، اجتماعیات اوچون ایڭ لازم بر اعضاء بولسه، بر برمزه اوز حس و افکارمزی بلدررگه ایڭ مهم بر واسطه بولسه البته تلمزدر. (Эзопъ) ایته: «خلقنڭ اویوشوب گراژدان بولوب یاشاوینڭ ایڭ ضور عاملی تلدر. تل حقیقتا گوزل فکرلرنڭ قورالی، بتون فنوننڭ آچقچی. تل بتون شهرلرنی قوزغاته، بتون خلقنی نظامده صاقلای آلا. ئلله نی قدر کوب خلقلرغه بره‌ونی باش ایتوب

ترتیب که صالدره. شولایوق خالقمز الله‌نی بزلر تلمز برله الوغلایمز، ذکر اینه‌مز... لیکن شولوق تلنك نچار یاغلاریله کوبدر: دنیاده تل برله تورلو سوگشلر، نزاعلار، جنجالار، صوغشلر میدانغه کیله.. تل یخشیلغنلك قورالی بولغان کبك یالغان، افترأ، بهتانلرنگه برنچی قورالیدر. تل بر یاقدن الله‌نی تعظیم اینو قورالی بولسه‌ده ایکنچی یاقدن آنی حرمتسزلی تورغان‌ده بر نرسه‌در. اك یخشی تل یخشی صاغلانغان تل. ایگ یخشی نطق، سوز اولاب فکرلاب سویلانگان سوزدر، دیه‌ایزوبنك سوزی شونده تمام بولدی. بو سوزلرنك توغری بولوونده بره‌وده شبهه اینمه‌سه کیره‌ك. تل البته فقط انسانغنه مخصوص بر فضیلتدر. دورست بعض حکیم و فیلسوفلر «باشقه حیوانلرده تل بار، فقط بزگنه کلمایمز» دیب ایتدلر. لکن بو سوز مجازا ایتلگان سوزدر، یاخود خطأ بر فکردر. مجازاغنه بولسه بو هر بر نرسه‌ده بولورغه، ممکن، هر بر نرسه سویلای، لسان حال هر بر نرسه‌ده بار بیت! (وان من شیء الایسبح بحمده ولکن لا تفقهون تسبیحهم) اما چن معنی سیله تل، سویله‌شو فقط انسانغنه بولا تورغان بر قوتدر. چونکه توب سویلاشو قوه‌سی فقط بر اعضاءدن‌غنه عبارة توگل بلکه انسانلگ نفس ناطقه‌سنلغی بیوك بر صفتدر. اعضا شوگا واسطه‌غنه‌در. قاره قارشو ایکی آدملگ سویلاشوی فی الحقیقت روحلرنده بولغان میل و عقللرنده بولغان فکرلرینگ ظهوریدر. تل ایسه شولارنی ترجمه ایتب توره تورغان بر قورالدر. دیمك سویلاشو اوچون عقل و تفکر قوه‌لرینگ بولوی شرط، بو ایسه باشقه حیوانلرده یوقدر. آنلارده فقط سوت طبیعی‌غنه (Инстинктъ) بار. شول سببلی تل فضیلتی فقط انسانلرده‌غنه بولغان الهی بر فضیلت، روحانی بر عالی صفتدر...

تل انسانلرنگ روحلرنده‌غی چیکسز تیرن عالملگی تورلو حس و فکرلرینی اوزینگ حرکت‌لری و طاوشلگ تورلوچه تولقنلری سایه‌سنده باشقه‌لرغه بلدره، کوچره تورغان بر واسطه‌در.. موزیقه قورالری آرقلی چقغان تورلو تولقنلی نازك، ماطور طاوشلرنگ جیوالوونلدن نیندی عجیب کوپلر حاصل بولوب بزه نیندی بر تاثیر ایتسه بزم تللرمزده بر برمزه شوندی تاثیرلر بیره‌در. بره‌ولرنگ چیکسز تیره‌ن قلبلرنه‌گی مصور فکر و حقیقت‌لرنی میدانغه چغاره، افاده اینه، کورسه‌ته‌در. خلاصه تل انسانلرنگ چیکسز کبگ روحانی عالملرینگ ترجمانیدر. هونه ایندی بو قوتنی ترقی

ایلدرو، گوزل تربیه ایتونك یولی ایسه روحانی معلوماتلرنی کیکایتو، روحلرمزی نازك تربیه ایتو آرقاسنده غنه ممکن بولغان بر اشدر.. خطیب اوزینك سوزلریدی ماطور و تأثیرلو ایتدیرو که غیرة ایتسه طنکلاوچیلرغه افاده اینه‌چك معلوماتنی اولا کوکلنده شاعرانه صورتلر برله ترتیلاب، شول مصور گوزل حقیقتلرنی تلی برله ترجمه ایتوب بیلدانه قویه‌بارغه تیوشدر.... بو قوتنی تربیه و ترقی ایتدیرگه انسان بالا وقتندوق شروع ایته‌رکه مجبوردر. مونك اوچون بالانی ماطور، شاعرانه منظره‌لرنی تصویر ایتارکه اویره‌تسو، طبیعتنك ایل نازك و ماطور منظره‌لرینی بالانك ذهنده یه‌ملی ایتب اورنلاشدیرو لازمدر. بالانی بهش وقتندوق طبیعت ده‌کی عادی گنه بر نرسه‌نیده گوزل بر صورت برله ذهننده وفکرنده اورنلاشدیرب آلوغه عادت لاندیرگه کیره‌ك بولا. بو وقتده بالانك حسی نچکدره، ملکه‌سی آرته‌در. مثال برله ایضاح: بر بالا آنا-سندن. آناسندن اویو باغچه‌سنده اوسکان بر تیره‌ك حقنده معلومات آلاسی کیلدیب بونرسه؟ (بالانك اوزتعبیرنچه ایتسه‌ك، انته بوقسته‌بو؟) دیه صوراغانده جوابنی بالانك قابنده ایکی تورلی ایتوب اورنلاشدیرغه ممکن، اگرده آناسی معلوماتسز تربیه‌سز بر کشی بولسه ایتورگه ممکن: بوشونلاییردن اوسوب چنغان برچوب، یاخود اوطنه یاغوب اویو یلتو ذوچون کیره‌ك بولغان اوطن دیسه شبه‌ییوق، که بالانك ذهننده هر بر آغاچ حقنده شوندی بر طوپاس معلومات پیدا لاشه که بالادن بو مولر صوراسه بالا جوابنده شوندی طوپاس معناسز سوز برله جواب قایتارر ایدی... اگرده نازك تربیه‌لی بر آنا بولسه اول اینور ایدی: بو طبیعت نك بزکه بیرگان ایك ماطور بر زینتی، قوپاش نورلاریدك بالقوزلدن یپرلدك قایماغورلدن، انجی هورتکلری کبك صاف یاغمور صولرلدن انسانلرغه الله طرفدن بیرلگان سرلی، الهی بر قوت برله اوسدرلگان کورکام براوسملك... وما اشبه کبك ماطور سوزلرنی... مونه ایندی بو ایکی تورلی جوابده بالانك ذهننده اورنلاشه‌چق، عمر بویغه پیدا لاشه‌چك معرفتنك قایسی کوزل بولاچق؟ البته صوکغی تورلی جواب بالاغه شاعرانه ماطور بر منظره قالدروب هر بر کورگان آغاچ حقنده بالانی تیرهن فکرگه قالدرر ایدی. شول سببلی بالاغه یاش وقتنده هر بر نرسه حقنده تربیه ایتوچیلر ایرتهی چن، صاف، ماطور، کیك معلومات بیررگه طرشورغه تیوشدر. مونه شول وقت بالانك ذهنی کیکایه، روحنده ایسك ماطور حقیقتلر اورنلاشه، شاعرانه منظره‌لر آنك فکریدی توتره... بناء علیه

بالا هر وقت اوزینك قلبنده‌گی حقیقت‌لرنی باشقه‌لرغه‌ده تأثیرلو وماطور تل
برله افاده ایته‌رگه ملکه حاصل ایته آلور. کوره‌سز افندیلر! تلنی ترقی ایتدرو
سویلاشو قوه‌سنی تربیه ایتو، خطیبلر ئوچون ایك مهم بو قورالنی حاصل ایتو
فقط شول یوللر برله‌گنه ممکندر....! سویلاشو قوه‌سی بولغان بر تل حقنده
دیه‌چه‌ك سوزمزنك آخری شولدر: تل ایکی جهتدن ترقی ایتدریلورگه تیوش
برسی یوغاریده سویلاگانچه معنی جهتندن بولسه ایکنچی لفظ جهتندندر. شبهه
یوقکه هر بر قومنك اوزینه کوره بر قاعده‌لری، نحوسی، صرفی بولا، بلاغت
فصاحت جهتلری بولا. خطیب تلنك معنوی جهتنی قوتلاندرورگه تیوش بولغان
کبك سویلاگانده قواعد لسانیه‌گه‌ده صوك درجه رعایت ایته‌رگه تیوشدر. بر
سوز هر نی قدر معنا جهتندن عالی بر حقیقت بولسه‌ده قاعده‌سز لفظ برله آنی
بیان ایتلسه، یاخود بیان وقتنده طکلاوچیلرغه ایشتلورلك، آنلارنی کولدر-
رلك خطأ عباره‌لر قوللانلسه بیك رغبتسز چغا، کوکلسز بولادر. مثلا بر اورنده
ملی صالوم سوزینی بره‌ولر مدنی ملی صالوم دیه تعبیر ایتسه اول سوز جمعیت اعضالرینه
نیچك تأثیر ایته آلمق کیره‌ك؟ آنسزده کوله‌رگه‌گنه اوتورغان اعضالر موندی
سوزدن قچقروب کولوب یبه‌رولری طبیعی بیت! خلاصه سوز معنا جهتندن‌ده
لفظ جهتندنده شما. ماتور بولوچیلق خطابت قاعده‌لرینك ضورسیدر.....

III درس. ١٩١٦ سنه ١٦ اوکتابرده.

طاوش:

خطیب اوچون کیره‌کلوبر صفت بار ایسه البته طاوشدر. خطیبنك طاوشی نقلی،
قوتلو، کوتارنکی، کسکین، صاف بولورغه تیوشدر. طاوشنك نچار بولوی خطیب
اوچون ضور کیمچیلکدر. آقرین، قوتسز، طاوش خطیبنی صرخاو ایتب کور-
سه‌ته. قارلقغان طامادن چقغان طاوش طکلاوچیلرغه آغرلق، یالقاولق ایراث
ایته، اچلرینی پوشره، ایك گوزل خطبه‌لر: صاف، کوتارنکی، طنچ، کیك کوکره‌کدن
طاشیب چقغان، کیره‌ك اورنلرنده کوتارب، اورنی برله تورلو طونده چغاریله تورغان؛
خطیبنك یوره‌کنده‌گی مصور حقیقت‌لرن بیاننه متناسب روشده اوزگاره طولقنلانه
تورغان تازه طاوش برله ایراد ایتلگان خطبه‌لردر. چونکه موندای خطبه‌لر پاك
وجدانلی، صاف قلبلی توغری فکرلی، قلبی یالغانلقدن صاف، حقیقت‌لر برله
تولغان، بارلق اشی خلقغه و اوزملتنه، دینینه محبت‌دن طاشوب چقغان چن اذ-
سانلرده‌غنه بولادر... جسمنده قلبنده بر بر آغرتوی بولغانلر، یاخود بر بر شخصی

عداوة برله، كذب، افترأ، نفاق، كبر، حسد، اوصاللق، غفلت، يڭل عقللى بولو كبك دناة ايه‌لرينڭ طاوشلرى بتونله‌ى باشقه تورلى بولووى تجربه‌لر برله ثابت بر حقيقت‌در، حتى بعض تجربه ايه‌لرى خطيبلرنڭ طاوشلرى برله آلارنڭ نيندى طبيعت‌ده‌گى ذاتلر بولوينده استخراج ايتوب، بولاديلر. بو مقامگه بيك مناسب بوليب يتماسه‌ده مين سزگه آلارنڭ سوزلرنى ايتوب كيته‌من. انسان طبيعتنى اولچه‌وچيلر ايته‌لر: مسلكنده ثابت، قطعى، قزو طبيعتلى كشيلر سوزنى سوجله‌گانده، قوتلو، طولو طاوش برله سويله‌يلر، سوزلرى قيو هم حر بولوچن بولور.

آقرين طنچ، آز حسلى، حسنه آرتق بيرلمه‌ينچه‌گنه سويله‌ى تورغان كشيلر ايسه سوزله‌رنده طنچلق، آقرينلق برله‌گنه دوام ايتب اوزاق سويله‌وچن بوله‌لر. بولارغه Флигматик ديلر. صفراوى المزاجلر ايسه: سوزلرين تيز تيز، آشغچلق برله، بر توقتاوسز آغزلرندن سوزن ارغتب تورا تورغان خورمه‌ده سويليلر. بولارغه روسلر Желчный ديه يورته‌لر. عصبى المزاجلر ايسه سوزلرينى افراط آشغچلق برله سويله‌رلر. Нервный خيالپرست كشيلر: سوزلرينى كوڭلسز، قبردن چقغان كبك آقرين ايتب سويليلر. لكن سوزلرى غايت توبلى بولوچان‌در. موندیلرغه Мелонхоликъ ديلر. تكبر كشيلر ايسه خطبه‌لرينى كوتارنكى، قطعى، اوز اوزلرينه آرتق بر اشانچ برله، سوزلرينى ممكن قدر ضور، كوتارنكى، ماتور ايتوب سويليلر. ادب و تواضع ايه‌لرى ايسه سوزلرينى سويله‌گانده هر وقت ساده لكن بيك نق اويلاب، طاچلق برله‌گنه طبيعتنه متناسب بر كيفيت برله‌گنه سويله‌رلر. بولارنڭ تاوشلرى كولنچره‌ك چقسه‌ده لكن تأثيرلى بولوچندر. بولارنڭ سوزلرى طڭلاوچيلرغه ضربه‌لو، آغولى صماق اشتله‌در.

منافقلر سوزلرنده هر وقت ايكى تورليره‌ك ايتب آليب بارورغه طرشرلر. بر طرفدن طڭلاوچيلرنى اغفال ايتو بولسه ايكنچى طرفندن، سوزينڭ ايكنچى اوچى برله آلارنى خوفلى طوزاغنه توشروگه طرشوچن بولالر. «بو ايندى شولاين شولايده لكن شونڭله برابر مونا بولايراق كبك كورنسه‌ده تيگله‌يره‌ك ديگان كبك . . . . . مونه شوندى بر معنى‌سز جمله‌لر توتره‌لر» . . . .

يالغانچيلر: سوزلرن قصقه هم ممكن قدر تاتلو، تورلو ياقدن، اوراتيب تورلو طون برله سويله‌وچن بولالر. آلارنڭ سوزلرينڭ باريشندنوق يالغانلق كوله‌گه‌لرى كورينب توره‌در. اويسز، فكرسز، قايغوسز، ايركنله‌ب دنياده أرم

طامق بولیب یاشاوچیلر (Идіоты) طوپاس، درفا، معنی سز، توبسز، اوزن سویله‌وچنلردر. خارق العادة کشیلر (Геніальный) سوزلرنی قوتلی، توبلی یوره‌ك و قلبنده طاشیغان دینی یاخود ملی حسکه بیریلوب یالقنلی روشده سویله‌رلر. آلارنك فوق العاده بیوك قوهٔ طبیعیه‌لرندن، فصاحت وبلاغتندن قایناب چقغان سوزلری طکلاوچیلرغه غایت نق تأثیر ایته، آلارنی ضور فدا کارلقلرغه کرشوکه مجبور ایته‌در.

یکل عقللی راق ذاتلر ایسه قرارسز بر سوزدن ایکنچی گه سیکروب، گاها برتورلو گاها ایکنچی طونده سویله‌رلر. خلاصه یول تگرمانی صماق بولورلر. اشچن فعالیتلو ذاتلر ایسه اخلاص قلبلی ایکانلکلرینی سوزلری بر له کورساتوب تورورلر. سوزلرینی آزغنه سویله‌رلر. سویله‌گان سوزلرینی غایت تدقیق ایتب تفتیش ایتوب سویله‌رلر. طاوشلرینی اورننه قاراب کوتاررلر، اورننه قاراب توشررلر. حاصل مونه بو علامتلر برله خطیب بولغانلرنك طاوشلرینه قاراب آلارنك احوال روحیه و طبیعیه‌لرینه آزراق توشنب بولوی اهل تفتیش و تجربه طرفندن بر قدر اثبات ایتلمشدر.

طاوشنی آرتدرو یوللری:

طاوشنی ترقی ایتدرو اوچون بر نچه تورلو قاعده‌لر بار، که آنی هر بر خطیب بولونی قصد ایتوچیلر بلورگه لازمدر. قوتلو نقلی، یه‌ملی، صاف طاوش خطابتنك ضور قورالیدر. مونی یوغاریده سزگه ایتب ایدك. مونه شوندی طاوشنی کسب ایتوب تابارغه یوللر بارمی؟ البته باردر:

طاوشنی یش و بالا وقتدن تربیه ایته باشلاو تیوشدر. ٢٤ یه‌شنه یتکاچ کشینك طاوشن تربیه ایتو، ترقی ایتدرو آغرلاشه‌در. درست اجتهاد ایتولگانده ترقی ایتدروب بولور. فقط هر بر نرسه‌نك طبیعی روشده ترقی ایته تورغان دورلرنده مساهله ایتلسه وقتی کیچکدکدن صوك تربیه ایتو طبیعی بولوب یتمیدر.

بالالرنك طاوشلری گوزل بولسون اوچون: بالانك کوکره‌گنه صالغین تیودن صاقلارغه تیوشدر. بالا اوقی باشلاغاچده هر بر حرفنی ایتدرگانده طاوشنه دقت ایته‌رگه کیرك. وقت وقت تورلو کویلرنی کویله‌توب قاراولر، کشیلر برله سویله‌شکانده کوتارنکی، گوزل تاوش برله سویله‌تورگه اوگره‌تولر. خلاصه هر بر ضعیفله‌ندره تورغان آغرتولردن، طامق آغرتولرندن کوکره‌ك آغرتو-

لرندن صوڭ درجه دقت برله بالانی صاقلامق تیوشدر. بالانی تورلو طرنده سویله‌رگه عادةله‌ندرو، گوزل خطبه‌لرنی ایشتدرو کبك تربیه‌لر بالاغه غایت درجه‌ده تأثیر ایته‌در. طاوش ایچون و سوزلرنی درست ایتوب ایتو ایچون ایڭ مهم بر اعضاء ایسه البته تشلر بولغانغه کوره بالانڭ تشلرینی سلامت صاقلاو تیوشدر. تشلر بوزلا باشلاسه طبیبقه مراجعت ایتو، صنعی تشلر قویدرو، ایرته و کیچ آغزلرنی چایقاو لازمدر. قصقه‌سی: طب وحفظ صحة فنلری قوشقانچه تشلرن هر بر آغرتولردن صاقلامق هر بر خطیب ایچون ضرور وظیفه‌در.

طاماق.

خطابت ایچون، گوزل طاوش لازم، طاوش ایچون ایڭ کیره‌ك بر اعضأ طاماقدر. طاماقنی هر تورلو آچی نرسه‌لردن، صووق تیودن، تورلی آورتولردن صاقلارغه اهمیت بیررگه کیرك بولا. طاماقنی گوزل تو تو ایچون یلی سوت اچو، ٢٠-٣٠ طامچی قدر لاؤراؤیشوننه کاپلی کبك دوالر استعمال ایتو فائده‌لیدر. صووق تیودن صاقلاو ایچون قش کونلرنده شارف استعمال ایتوب اویره‌نمه‌سکه کیره‌ك، اورالمرده قچقروب سویله‌شمه‌سکه کیره‌ك. طن آلغانده آغز برله آلمای، بورن برله آلورغه عادة ایته‌رگه کیره‌ك بولا.

طاماق کاتقاری بولسه یاخود خمر و ته‌مه‌کی کبك نه‌رسه‌لر استعمالندن طاماق بوزلسه بیرتالیتؤی صول کبك یومشارتا طورغان نرسه‌لر برله چایقارغه وطش طرفنده شونڭ برله اشقورغه و مایلرغه کیره‌ك...

خلاصه هر بر تدبیر و دوائنی ییرینه یتکررگه لازمدر... بیگره‌کده تورلو آورودن صاقلارغه تیوشدر.

بورون.

طاوشنڭ کورکام بولووی ایچون لازم بر اعضاء دخیده بوروندر. شوڭا کوره‌ده خطیب بورننی هر نوع آورتولردن صاقلارغه اجتهاد ایته‌رگه کیره‌ك بولا. هر قایوڭزغه معلوم: بورنده بولا تورغان آورتولرنڭ برسی طماودر. طماو اچنی پوشرا باشنی آغرتدرا، طاوشنی یه‌مسزلی. بو آورونی بتره تورغان بایتاق دوالر بولسه‌ده ایڭ ضور دواسی: بورننی بو آورونڭ کیلووندن صاقلاتودر. چوقاریده اینکانچه صحةنی صاقلای تورغان قاعده‌لرگه رعایه‌در. حفظ صحةده مساهله سببلی بو آغر توکیله قالسه کاربولکه کیصلاتاسن، اوکسوس، و نشاطر

کیصلاتالرن ایسنه و فائده بیره‌در. لکن درست یولی طبیبقه بازودر. طبیب یراق
بولسه‌غنه، تابلماسه‌غنه یورط دوالری قیلورغه کیره‌ك. یورط دوالرندن برسیله
یورن اچینه قاتی چه‌ی تارتو، آیاقلرغه گارچیتسه قویوب آیاق ژانناسی یاصلو
همده ٣-٤ بال قاشغی کامفاره‌نی بر استاکان اسسی صوغه صالوب، کاغد برا
قایلاب کچکنه‌گنه بر تیشکدن استاکانده‌غی پارن ایسنه و غایت فائده‌لیدر. هر
تقدیرده طماونی دواسز قالدررغه یارامی، صوکندن قولاقغه‌ده نچار اثری قا
لوچندر، بورن ایچونده نچار آغرتولرغه ایله‌نوب کیتووی احتمالدر. (بورن
اعضاسینك طاوش ایچون کیرك بر مهم اعضاء بولووی سببلی مین سزگه طب
علمنه‌ده کررگه، بر آزغنه معلومات بیروب کیته‌رگه مجبوریت کوردم...)

طاوش ایچون مهم اعضانك برسی دخیده اوبکه‌در.

اوبکه و کوکره‌گی ضعیف بولغانلرنك طاوشلری نچار بولوچاندر. شوك
کوره‌ده ضور جرچهلر بیوك خطیبلر هر وقت تازا و کیك کوکره‌کلی، قوتلی
اوبکه‌لی بولوچانلردر. قوتلی اوبکه‌سز خطابت‌نی مکمل ادأ ایتمه‌ك آغردر.

اوبکه و کوکره‌کنی ترقی ایتدرو یوللری:

اوبکه و کوکره‌کلرنی ترقی ایتدروده بالا وقتدن باشلانورغه تیوش. بو اعضانی
قوتلاندرو ایچون ایك مهم زمانلر یه‌شلك زمانلریدر. بالانی کیك صحره‌لرده
ایرکن هوالرده اوسدرو فائده‌لیدر. یاش وقتده قچقروب کویله‌ولر، صو کرولر
طاغ باشلرینه منولر بالانك کوکره‌ك و اوبکه‌لرینی غایت قوتله‌ندره‌در.

اولوغلر ایچونده کوکره‌کنی، اوبکه‌نی تربیه ایتو خطابت ایچون مهم بر
وظیفه‌در. ضورلر ایچون بو اعضالرنی صاقلاو ترقی ایتدرو ایچون هر کون
منتظم روشده گیمناستیکه اجراء ایتو، طاغلارغه منوب یورولر، صوده یوزولر
بیولر، یوقودن تورو بوله تننی توزلی صوغه مانغان پراستیناغه اوراب بیش
اون مینوت تورولر فائده‌لیدر....

مونه سز شاکردلر اوزکزنك حیاتکزده شونداین ریاضت بدنیه‌لرنی اجرا
قیلسه‌کز غایت ضور فائده‌لر کوروب کوکره‌ککز ایرکن، طنکز کیك، سویله‌گانده
کوکره‌ککزده هوا زاپاصی کوب بولوب اوزکزده ضور بر ایرکنچیلك تابارسز..
کیرك اورنده‌غنه طنکز بتوب توتلغوب قالماسسز.. طاوشکز ایرکن، قوتلی
صاف بولوب خطبه‌لرکز ماطور و تأثیرلو بولاچقدر... بنأ علیه گوزل خطیب

وسلامت گوده‌لی، شادلقلی بولووڭز ایچون مذکور یوللرنی ایسڭزگه آلووڭز تیوشدر..

طاوشنی اورننه قاراب استعمال ایته بلو.

خطبه سویله‌گانده طڭلاوچیلرنڭ کوبلگنه، آزلغنه قاراب خطیب طاوشنی استعمال ایته‌رگه تیوشدر. آزغنه خلقغه سویله‌گانده، یاخود کچکنه‌گنه بر بولمه‌ده سویله‌گانده البته آقرین سویله‌رگه تیوشدر. بالعکس اوراملرده، جیللر آراسنده شاوشو وقتلرنده کوتارنکی طاوش برله‌رەك سویله‌نو تیوش. شولایوق بنأ اچلرنده سویله‌گانده‌ده بو حالگه غایت دقت ایتو لازم. بعض خطیبلرنڭ آزغنه بر خلقغه قولاقلرن یاررلق درجه‌ده قچقروب قزا قزا سویله‌ولری نه قدر طڭلاوچیلرغه تچار تأثیر ایتسه، بالعکس ضور بنالرده کوبچیلك وقتنده آقرین طاوشده خلقنی یالقدرادر. مونه شول قاعده‌نی خطیب ایسنده توتوب اورنینه قاراب قنه طاوشنی استعمال ایته‌رگه بورچلیدر. مونڭ ایچون خطیب آلدن حاضرلك کورورگه تیوشدر. اوزاوزینه یاخود برەر مخاطبقه سویله‌ب قاراوده ضرر بولمایه‌چقدر..

٤ درس: ٢٣ اوکتابرده.

سوزلرنڭ طونلری.

خطبه‌لرنڭ گوزل، موفقیتلو چغووی ایچون کیره‌ك شرطلرنڭ برسی: سوزنی ماتور بر طونده سویله‌ودر. مونڭ ایچون بر نچه تورلو حالنی رعایه ایته‌رگه کیره‌ك بولادر. خطبه‌نڭ ماده‌لرینی محاکمه‌لو، تیگز، یه‌ملی ایتوب ایتورگه اوره‌نورگه کیره‌ك. لازم اورنده طاوشنی اوزگارته بلورگه کیره‌ك. مثلا خطیب آچق هواده بولمای بر بولمه‌ده خطبه ایراد ایته ایکان سوزنی آرتق قچقرمای، سوزلرینڭ کیسه‌کلرینی حتی بعضا حرفلرینی آچق، آیروب ایتو تیوش بولا. طوقتارغه تیوش اورنده توقتالوب کیتو، توقتاماسقه تیوش اورنده لق ایتوب توقتاب تورماولر لازمدر. خلاصه خطیب خطبه‌سنده کوچلانمیچه، تیگز، یه‌ملی، صلابتلو طاوش برله سویله‌ب طاوشنڭ اوزگارشلرینڭ غایت طبیعی بولوینه دقت ایته‌رگه کیره‌ك بولا.

سوزنڭ طونی اوزگارو برله سوزنڭ معنی‌سی اوزگاررگه ممکندر. یازوده بر تورلی یازلا تورغان ایکی سوز طون اوزگارشی برله اوزگاره‌در. مثلا: (عمر کیلدی) دیگان سوزنی بر تورلی طون برله ایتکانده خبر معنی‌سی چغادر. اگرده عمر کیلدی؟ دییه صوراو طوننده ایتسه‌ك بتونله‌ی باشقه معنی فهملانه‌در. شو-

لایوق «اوط چقدی» «صوغش باشلاندی» «قنارلر قابندی» و ما سوزلرده بر تورلی طون برله اینلسه بر معنی ایکنچی تورلی طونده ایتلسه ایکنچی معنی فهملانه‌در. حالبوکه یازوده بر تورلوگنه یازله‌لر... دیمك بو جمله‌لر خبر، سوال، حال کبك تورلو معنی‌لرنی فهملاته تورغان طاوش برله اینله بلورلر...

شوگا کوره‌ده خطیب بر نرسه حقنده قوری بر خبر، قوری بر روایت طرزنده‌غنه سویله‌رگه تله‌سه بو وقعه عادی سویله‌شوگه قاراغاندا طاوشنی بر قدر کوتارنکی، تیگز ایتوب آلوب بارورغه کیره‌ك بولا. زمان، اورن اسملرن ذکر اینکاندا طاوشنی پرقدر توشروب چغاروره. اگرده خطیب طنلاو چیلرنی اوزینه ایه‌رتو قصدیله بربر مسلکگه خدمت یوزندان سویله‌سه اول وقعده طاوشنی اوزنده‌نی حس و اعتقادقه متناسب ایتوب کوته‌روب سویله‌ره. نرسه‌گه کوبرك اهمیت بیرگانن خطیب اوزینك طاوشینك طونی برله بلدروب توروره.

اگرده خطیب بر نرسه‌نی اثبات ایتمه‌ك بولوب هوز سویله‌سه، اوزینك دلیلنه مناسب مقدمه‌لرن افراط دقت برله اهمیت بیروب ایضاح ایته‌رگه هم بواورنلرده کوته‌رنکی بر طون برله بیان اینو لازم بولادر.

بتون سویله‌گان سوزلرنی خلاصه اینوب چماق بولسه طبیعی قصقه‌غنه، تیز، قیز، توقتالمیچه‌غه تیگز بر حالده‌گنه سویله‌ر.

اگرده خطیب قایغو، حسرتلی بر نرسه حقنده سوز سویله‌سه سوزن آغرن طاوش برله اوزب، گاها توقتالوب، کورسنوب توقف اینه اینه بیان اینه... اگرده آرتق فاجعه‌لی، ضرر بر حسرة‌لو نرسه حقنده سویله‌سه طبیعی بوندی اورنلرده خطیب‌لر مجنونانه بر ره‌وشده گاها بیك قوتلی حیاة برله گاها بیك توبان آغرین بر ره‌وشده سویلیدلر. موندی خطبه‌لر کمینلك اچنده‌گی آغر قایغو حسی سببلی غیر منتظم تولقنلی بر طون برله سویله‌نوچندر.

اگرده بر اشنی یارانمای سویله‌نه ایکان اول وقتده کوتارنکی طاوش برله اول نرسه‌نی یارانمادقنی بلدررلك طونده سویله‌ر، سویله‌گان نرسه‌نی تحقیر ایتوب، واقصتب سویله‌گانی فهملاته تورغان روشده سویله‌ر... بر بر نرسه‌گه عجبلانوب خطبه ایراد اینوچی کوتارنکی یه‌ملی، لذتلو، مهم ایتوب تکلفسز کنه بولغان یوهشاق طونده سویله‌ر.

قورقنچلق و آیدراب قالغانده ایراد اینلگان خطبه‌لر غیر طبیعی، قوتلو بر طاوش برله انسانده‌غی طبیعی حالنك آلماشغانلغن، قورقنچلی حالنی بلدروب تورا تورغان طون برله ایراد اینلوچن بولورلر.

بر ه‌ونی تنقید، تحقیر، کیمسنه تورغان خطبه‌اردة طئلاوچیلرنی غایت درجه‌ده کولدره تورغان، فاتی طاوش برله کوتارنکی طون کیره‌ك بولا.

هر نرسه‌نك قیمت و بهاسنی توشرو قصدیله ایراد اینلگان خطبه‌لر عادته کوتارنکی لکن یومشاق طاوش برله ایراد اینلوب طئلاوچیلرنی تحیرده قالدروراق بر طرف بر له سویله‌نه‌لر...

سؤل اورنلرنده خطیب سوزلرن کوتارنکی ره‌ك اینورگه‌تیوش. بیگره‌کدن بر آرتلی کوب سؤاللر بیرورگه توغری کیلگانده هر بر سنی اولگیسندن کوتارنکی بر طون بوله بیره باروب، جوابلرینی بیرگانده ایسه سؤاللر بیرگان طرفنده‌غی کبك توگل بلکه توبه‌ن بر طاوش برله سویله‌ر.

وعظلر سویلاگانده.

بر خلق‌غه قاراب وعظ طریقنچه خطبه ایراد اینگانده شبهه یوق خطبه‌نی روحانی، کوتارنکی، قوتلو طاوش برله بهادرانه بر طرفدن ایراد اینوتیوشلره، عادت‌ده وعظلر دیانت نقطه نظرندن بولوب، آدملرنك روحلریغه ضرور خس ایده تورغان غایت مهم خطبه‌لر بولغانغه کوره وعظ ایراد اینوچی آداب خطابت‌گه صوك درجه رعایه اینه‌رگه مجبور در. شول سببلی بو حقده آیرم بر درس اینوب سزه بیان اینلسه کیره‌ك؛ وعظلرنك نمونه‌لریدن، اورنلریدن، تاثیر اینو یوللریدن آیرم ایضاح اینلسه کیره‌ك.

(اعضالرنی توته بلو).

خطبه‌لر سویلاگانده خطیب اوزینك اعضالرینی گوزه‌ل توتو بیك مهم بر وظیفه‌در. مثلا خطیب خطبه ایراد اینگانده باشنی اوزینك قلبنده گی حسلرگه، وسویلاگان سوزلرگه غایت متناسب بر ره‌وشده توتارغه کیره‌ك، بر توقتاوسز باش چایقاب تورو، اورنسز تورلی طرفلرغه بورغالاوخطیبنك یه‌نی کیتاره، اما اورنی برله‌قوزغاتو بولسه غایت ماطور چغه. مثلا تعجب اورنلرنده خطیب باشنی کوتاربرك توتارغه تیوش. خطابت‌ده باشنی صولغه تابسا بورو بر قدر قورقرغه صه‌ل یاراتماوغه اشاره‌در. یعنی بره‌ونی یاراتماغانده شوندی کیفیتنده بولده اوکفه تابا قاراب قویو، صول قولنی سلتاو کبك حال ایسه عادت‌ده برد ایتو: امیدسزلانوغه اشاره‌در. باشنی توبان قویوبره‌ق توتو توتعزیه، سؤال، مأیوس بولوغه اشاره بولوچندر. بر نرسه‌نی تصدیق ایتوب سویله‌گانده یاخود وعظ وقتنده عادتده باشنی توغری نقلی، بر طرفقه‌ده بورماینچه توتولازمدر. عمومیت برله

خطیب خطبه‌نی ایراد وقتده باشنی توغری، یه‌ملی قیافتده توتارغه طکللاو-
چیلرغه قاراغانده آرتق بر کوتارنکی حالده توتماسغه تیوشلدر.

(کوز)

خطبه سویلاگانده خطیبنك کوزلریده ضرور بر تأثیر بیره، طکللاوچیلر
ده خطیبنك کوزی تورلیچه تأثیر ایتدرکه ممکندر. بوضرور تجربه‌برله ثابتدر.
مثلا قایغو حسرت برله بر نرسه‌نی قزغانوب سویلاگانده سویلاوچینك کوزلری
قزاروچن، یه‌ش برله تولو چن بولوب قلبنده‌گی فکرلرنك نی قدر اثرلی
بولوینه شاهد بولوب تورەدر. شادلق وقتده بالعکس کوزلری یالتری، کولوب
تورە، عجبلانوب سویلاگانده بر نرسه‌گه دقت برله قاراب تورو چن، کوتارلوب
تورو چن بولادر. قورقغان وقتلرده کوزلر توبان توشوب آقرنایوب تورە.
اویالغان وقتلرده ایسه خطیبنك کوزلری توبه‌ن قاراب، کورنورگه یاراماسای،
مین عیبلی دیگان ره‌وشده بولادر، اما آچوبرله خطبه ایرادایتکانلرنك کوزلری
طنچ آقرن، بر حالده لکن یالقیلانسوب یالقیراب تورەدر. کوره‌سز کوز
دیگان اعضا قلبنده‌گی تورلی حاللرگه قاراب تورلیچه ره‌وشده مخاطب لرغه کو-
رنه‌در. بس ایندی خطیب احوال وحسلرگه قاراب بو مهم اعضاسنی ممکن قدر
طنچ، ثیگز، ماطور بر حالده توتوغه دقت ایتەرگه حاجت توشه‌در. مونك ثوچون
خطیب طکللاوچیلرغه تاپا دقت برله قاراب تورورغه کیره‌ك. اما توبه‌ن قاراب
یاخود بتونله‌ی کوزنی یومیوب سویلاوه، یاخود طبیعی لکدن چغوب شاشقون بر
حالده توتودن صاقلانورغه تیوش. اگرده کوزدن اختیارسز اولاره‌ق یاش آغا
باشلاسه ایندی آنی توقتاتوچاره‌لریده کرولازم توگل. چونکه خطیبنك کوزلدن
اورنی برله چقغان یه‌ش غایت بیوك تأثیر ایتوب طکللاوچیلرغه خطبه‌نك
ضرور برحس قالمرویه‌سبب بولادر. خطیب اوز خطبه‌سندن اثر لانماگانده خلق‌غه
تأثیری بولمایدر. اثرلانوب طکله‌وچیلرغه بلدیرو ثوچون علامت‌لر ایسه
البته فقط کوزنده ویوزنده‌گی علامت‌لردر. عادت‌ده کوزنك حرکتی خطیبنك
قوللرنه‌غی حرکت برله متناسب بولوچندر. گویه قوللرنك تورلی حرکتلرنی
قاراب تورغان ره‌وشده‌ره‌ك کورنه‌در. مثلا بر بر نرسه‌گه نفرتلانوب قولنی
بر طرفقه سلتەگانده کوزده طبیعی اولاره‌ق باشقه‌بر طرفقه‌قاریدر، عمومیت ایله
خطیب سویلاگانده هر بر اعضاسنی سوزینه غایت متناسب بر حالده توتو
لازمدر. کیلشمه‌گان حرکتلردن صاقلانو خطیبنك زور وظیفه‌سیدر. کیلشمه‌گه‌ن

حرکتده بولنولر خطیبنك قیمتنی بتره‌لره. مثلا سوز سویلاگانده خطیب بر توقتاوسز ییل تیگرمانی کبك قوللرینی سلته‌وی، یاخود قوللرینی بوده حرکتسز ایتوب صالندرب‌قنه توروی، کسه‌سنه تغب قویوی، فالج زخمتلی کبك توبه طوغریغنه قاتوب قالووی، صاقال میقلرنی قوللری برله توقتاوسز توزاتوب توروووی، بارماقلرنی شارتلاتووی، بر بر نرسه‌نی بارماقلری برله صاناب کورسه‌تووی، بر قولنی بر قولغه صوغووی، کافیدره‌غه‌قول برله‌فاتی صوغووی، بودرق کورسه‌تووی، طکلاوچیلردن بره‌وکه بارماق برله اشاره قیلوب کورساتووی وباشقه‌لر واق کیلشسز عاداتلر اولوب آداب خطابت که‌خلاف، تربیه‌سز لکلردر. بو حاللرهر نه قدر واق نرسه‌لر بولسه‌لرده لکن طکلاوچیلرغه نچار تأثیر قالدرالر. چونکه خطیب بولغان کشیگه خلق غایة درجه‌ده دقت ایته. آنلك هر بر حرکتلرن بر معنی چغاره‌لر، خطیبنك هر بر حرکتنی خلق اوزینه نمونهٔ امتثال اینوب آله‌لر. هونه شول سببدرکه بناءً خطیب اچی طشی کمال سکونة اوزره بولوب اوزینك هر بر حرکتنی سویله‌گن سوزلرینه غایة مناسب بر رهوشده آلوب بارورغه تیوشلدر. هر بر حرکت سوزنك آغمنه مناسب، طبیعی حرکتلر گنه بولوغه دقت ایته‌رکه تیوش.

خطیب مقام خطابت‌گه چغوبرله طکلاوچیلرنك درد‌لرینی قوزغاتوایچون بر آزوقت سوز اینمای توقتالوب تورورغه کیره‌ك. صوکره آقرینغنه سوزگه کرشوب کیته‌ر. طبیعی سوز اوز اوزندن قزه باروچاندر. شوکسا متناسب اعضا لرده سوز آغمنه مناسب حرکت اینه‌ریله‌در. شول یول برله سوزگه کرشوب برده قاوشامی نق، ویه‌ملی ایتوب سویلانیر. سوزنی باشلاغانده عادتده اعضالر برله برده اشاره‌لر بولمای یاخود بیك آقرینغنه، آورغنه‌قیافتنده بولورغه کیره‌ك. خطیبنك سوزلریده دعوینی اثبات ایچون کیلتیرلگان مقدمه‌لرنی ایضاح اینکانده آقرینره‌ق بولوب دعوینی اثبات اینکانده سوزهم اشاره‌لر قوتلیره‌ك بولورغه ممکندر. خطبه‌نی بر حسکه بیرلوب سویله‌گانده سوزگه خلقنی قزقدروایچون توتلو اینب اشاره‌لرنیده شوکسا مناسب اجرا ایته‌رکه تیوشدر. هر حالده قوللر برله تورلیچه سلته‌نوب سویله‌و کیلشمه‌یدر. دینی خطبه‌لرنی منبرلردن سویله‌گانده اوزینه مخصوص بر کیلش بارکه آنلك اورنی باشقه‌در.

٥ نچی درس نویه‌بر ٣٠ نده

خطیبنڭ ظاهری کورنشی، اخلاق و طبیعتی:

خطیب بولغان کشی، شبهه یوقکه تمیز، پاك، ماتور کیومده، گوزل قیافتده بولو
تیوشدر. شونڭله برابر عالی طبیعتلو، گوزل خلقلی، خلق آراسنده آبرویلو
خلقلردن اوزینی احترام ایتدررلك قدر عزة نفس که مالك بولو تیوشدر. بو
صفتلرنی هر کم کسب، اجتهاد برله تابه آلادر. مونڭ ایچون فقط تربیه کورو. قوانین
اخلاقیه‌نی اویرانیرگه کیره‌ك. شوڭا کوره‌ده تاریخلرده بولسون، حاضرگی
زمانده بولسون خلقنی اوزینه جلب ایتکان، مؤثر نطقلر سویلی تورغان ذاتلر
هر وقت آغر صبرلو، وقارلو، کیره‌ك کیره‌کمگان سوز سویلامای تورغان کشیلر
بولغانلر همده وعده‌لرنده ثابت، قولندن کیلمگان اش حقنده بره‌وگه‌ده وعده قیلماس،
بره‌ونسڭده خاطرینی صندرماس، برودنده قورقمای تورغان، اوزندن ضعیفلرگه
یاردم ایتوکبك عالی صفتلرده بولغانلقلری معلومدر. مشهور خطیبلر طبیعی
جهتدن عادة‌ده مکمل بیوك جسملی اوزن گوده‌لی بولوچن ایکان. بو حقده
Ольсвуд دیگان ذات بر قزقلی استاتیستیکه بیان ایتوب کورسه‌ته: آنڭ
(خلق وکالتی هم کشیلرنڭ گوده‌لری) اسمنده بر کتابی بار. شول کتابنده Ольсвуд
تفتیشنده بویله کورنه‌در: پالاتا دیپوتاتلرنده، پارلامنتولرده، سیملرده، ریخستا
غلرده، خلق وکیللری بارده دیوزلك اوزن بویلی بولوب چغالر ایمش.
کوبسی اورته بویدن بیوك بوله‌لر ایکان. مثلا یوز وکیلنڭ فقط ایکسیگنه
قصقه بویلی، یکرمیسی اورته بویلی، یتمش بیشی اوزن بویلی تابلدی، دی.
پارکر ایته: بو کورساته، که آدملرنڭ طبیعتلریده حیوانلر کبك اولدقندن
آلارنڭ کوتوچیلری جسم جهتندن بیوك بولولری لازم کیله‌در. بناء علیه باشلقلر
عادة‌ده گوده‌لو بولولری طبیعی، دی.

قرآنده‌غی طالوت قصه‌سیده شونی کورساته بیت. وقال لهم نبیهم ان الله
قد بعث لکم طالوت ملکا قالوا انی یکون له الملك علینا ونحن حق بالملك
ولم یؤت سعة من المال. قال ان الله اصطیفه علیکم وزاده بسطة فی العلم والجسم
والله یؤتی ملکه من یشأ والله واسع علیم. بقره ٣٤٧ آیة. دیمه‌ك خطیبنڭ کوده‌
سینڭ کورکام بولووی غایة گوزل تأثیر بیره‌در، فقط ایندی بوینڭ اوزون
وقصقه بولووی کسبی بر نرسه توگل. بلکه الله‌نڭ بیرگان بر فضیلتیدر. شویله
ایسه‌ده یاش وقتنده کشی منتظم ریاضات بدنیه اجرأ ایتسه تازه ماتور گوده‌لو

بولورغه ممکندر. ایرکون هوأ قویاش یاقتیسنده یورو گوده‌نك ماتور اوسوینه افراط یاردم بیره‌در.

خطیب ایچون مهم شرطلر جیوب ایتکانده توبانده‌گی ماده‌لردن عبارتدر:

١) خطبه سویله‌وچی تیره‌ن فکرلو، یراقدن کوروچی، باشقه‌لرنك بو موضوعده‌غی فکرلری برله تانش بولو، اول فکرلر برله فایده‌لانه بلو لازمدر. صکره ثباتلو، متانتلو، قطعی فکرلو، طکلاوچیلرنك احوال روحیه‌لرندن خبردار بولوچی، قارشو کشیلرنك دلیللرینك ضعیف نقطه‌لرینی توشنوب آلارنك توب دلیللرینی وفکرلرینی یمررلك مهارةگه مالك بولو تیوشدر. بر نرسه حقنده اوزاق تردد ایتوب تورمای، آرتق قورقاقلانوب تورو، آرتق صاقلانوچان بولو خطیبنك قیمتنی یوغالته‌در...

٢) خطیب سویله‌گان دعوی‌لرینی اثبات ایته‌رلك، اوز سوزنده‌نق تورورلق، قارشو کیلوچیلرنی قناعتلاندررلك اقتدارایه‌سی بولورلق مهارة وملکه کسب ایتو تیوشدر.

٣) خطیب سویلایه‌چك خطبه‌سنی بر نیچه‌گه بولوب هر بر بولمنده اویلاب تیره‌ن توشنوب ایضاح ایتارگه طوشر قولنده خطبه‌سینك اساسلرینی کورساته تورغان بر تذکره‌سی بولو تیوشدر.

٤) خطیب سوزینی خلق طنچلانوب، طکلارغه حاضرلانوب دردلانوب تورغانده‌غنه باشلاب یبه‌ررگه تیوشدر.

٥) خطیب اوزینك سویله‌رگه آلغان موضوعسنده مقصدقه توب توغری تریله تورغان سوزلر برله بیان ایتار. تعلقسز سوزلر برله خلقنی یالقدرماس. سوزلری منطقی روشده بربرسنه باغلانوب بارورغه کیره‌ك. سوز آراسنده اوتکان خطیبنك سوزلرینی صوراب ماتاشماس همده آکلادکزمی؟ دیب صوراب تورماس. آلای دیب صورارغه اورن قالدرماینجه آچق ایتوب آکلاتوب سویلار...

٦) خطیب سوز آراسنده اوزنده بولغان فضیلتلرن بلدرب کیته‌رگه، اوزنده‌گی علملرنی خلقغه اظهار ایته‌رگه تکلفلانوب آزابلانولر خطیبنك قیمتنی بتره، آلغان موضوعدن چیتکه چغارا. بنأعلیه آندای هوساتکه کرب اوزینی واقلاندرماسقه تیوش.

٧) خطیب سوز سویله‌گانده طکلاوچیلردن بره‌ولرنك اعتراض ایتولرینه قاراب سوزینی بولماس. فقط اول اعتراضلرنی نظر دقتنه آلوب اوزار. اعتراض

اینوچکه قارشو صالقین قانلی بولور. آندای اورندن قچفر وچیلر خطیبنی قز درسه
طنچسز لاندرسه ده اوز اوزینی ضبط اینوب وقارین جویماسقه طرشرغه تیوشلدر.

۸) خطیب اوزنده روح کوتارنسکی بولوغه دقت اینارگه کیرهك. توشنکی
توبان روح بوله سویلاونك اثری یوقدر. خطیب خطابتنده تیز گنه موفیقت وتأ
ثیر کوتارگه تیوش توگل. خطابت آلای تیز گنه اثر اینمای ایکان آخسا فاراب
روح توشرورگه تیوش توگل. خطیب موفقیت قازانرغه تلای ایکان اوزیولنده
متانت بوله اوزاق دوام اینو لازمدر.

۹) خطیب سوزینی بیوك محاکمه بوله سویلارگه تیوش، حق نیت دن
آصلا چیتکه چقماسقه تیوش. مخاطبلرنك صبرینی جویارلق، آلاردن اوزینه
اعتراض ایندررلك نچار سوزلردن صاقلانرغه تیوش. مخاطبلر آراسنده عیبلی
وخطبه‌نك حق سوزلری آکساتیه تورغان کشیلرگه قارشو اینانگان سوزلر
آلارنك عزة نفس وناموسلرینی قوزورلق روشده بولماسقه تیوش. خطیب‌ده
قارشو اعتراض اینوچیلرنك سوزلری و اعتراضلری قوتلو بولسه حقانیة آلار
طرافنده بولسه خطیب قاوشاب قالماسقه تیوش. اوزنده‌گی خطالرنی اعتراف
اینودن برده تارتنماسقه کیرهك. انسان هر نه قدر عالم بولسه بولسون لکن
خطاغه دوچار بولو انساننك طبیعی بر حالدر. شوگا کوره ده خطاء سویلاو بر
قرسه حقنده خطا فکرگه توشو برده عیب ترسه بولمایدر. عیب اوزگنك
خطاگنی اعترافَ اینمای تعصب اینوب اصرار اینوده‌در. مشهور خطیب اردن
صانالا تورغان خلیفه عمر رضیَ آه‌عنه بر خطبه‌سنده بر خاتون طرافندن اعتراض
ابتلگان سوزنی تصدیق اینوب خلق آلدنده عمر خطا قیلدی، خاتون دروست
ایتدی دیه اعتراف اینوی تاریخی بر حقیقتدر. حاصل الکلام: انسان هر نه
قدر عاقل، متفکر بر ذات بولسه‌ده آنك بلگانی محدود متناهیدر. بلمگانی
غیر محدود، غیر متناهیدر، جهالتنك حد نهایه‌سی یوقدر. شوگا کوره‌ده
بلماو، خطا قیلو انساننك طبیعی بر حالدر. طبیعی بر حال سببلی روح توشه‌رگه
تیوش تورگلدر. (*) البته اوزاق اویلاب سویلاگانده خطا آز بولورغه ممکندر.
شوگا کوره خطیب خطبه‌سنی ضرور حاضرلك برله گنه سویلارگه کیرهك.

خصوصا بیوك موضوعلردن خطبه سویلاگانده ضرور حاضرلکلر شرطدر.
آلغان موضوع توتقان غایهٔ اصل ضرور بولغان سابن حاضرلکده ضرور بولورغه تیو-

(*) وما اوتیتم من العلم الا قلیلا. خلق الانسان ظلوما جهولا. وخلق الانسان ضعیفا آیتلرینه دقت ایتکزه.

شدر. حاضرلکسز سوز مخاطبلرنك قلبنده برازده قالدرمادقی تجربه‌یله معلومدر.

١٠) خطیب سوزنی خطابت وقتنده فقط بر موضوعده‌غنه سویلار. بر توتاشدن ئلله نیچه موضوع حقنده خطبه ایراد ایتودن صاق بولو لازمدر. هر بر خطبه‌نك آلدن حاضرلانمش پلانی، بر موضوع حقنده‌غنه بولوغه دقت ایتدرگه کیره‌ك.

١١) یوقاریده ایتکانچه خطیب سوز سویله‌گانده مخاطبلرنك احوال روحیه‌سنه واقف بولووی لازمدر، خلقنك احوال روحیه وفکریه‌لرندن، محیط مساعده قیلماغان بر نرسه حقنده سوز سویلاودن بر نتیجه‌ده کوتارگه یارامای.

خطبه‌نك موفقیتلو بولووی ایچون خطیبنك مهارتی، مهابتی، حقانیتلو بولووی، بلاغت و فصاحتی، مخاطبلرنك هر قایوسندن یوغاری بولووی کبك صفتلرغنه یتمایدر بلکه بوندا ین صفتلر برله برابر خطیب هر بر جمله‌سنده مخاطبلرنك روحلرینه مناسب آلارنك فکرلری صغدرورلق، آلارنك عرف عادةلرینه‌ده بر قدر لایق روشده‌رك سویلاو لازمدر.

بو حقده رسول اکرمده ایته ایدی: «انا معاشر الانبیاء امرنا ان نکلم الناس علی قدر عقولهم» دیه. مشهور ابوالمفسرین حضرة ابن عباس رضی آه‌عنه سورة الطلاق آخرنده و من الارض مثلهن یتنزل الامر بینهن دیگان آیت کریمه‌ده ایته ایدی، اگرده بو آیت کریمه‌ده مین بلگان نرسه‌لرمنی سزگه تفسیر ایتسام ایدی سز مینی رجم ایته‌ر ایدکز، دیه. حضرة ابو هریره ایته ایدی: حفظت من رسول الله صلی الله علیه وسلم وعاءمین فاما احدهما فبثثته، و اما الاخر لو بثثته علیکم قطعت هذا اللعوم دیه. کورنه‌که: مخاطبلرنك فکرلری تکذیب ایته‌رلك نرسه‌لردن گب اورمق آلارغه فائده اورننه ضرر بولوی احتمالدر. بو بر طبیعی قانوندر، چونکه اویلاب قاراکز! بر صبی بالالرغه ئلله نیندا ین فلسفه‌لردن سوز سویله‌مك البتته خطأدر. شولایوق بر بیوك فننك الی باسندنده خبری بولماغان بر خلقغه شول فننك حقایقندن بحث ایتوب اوطرو طوغریسی خطابت توگل حماقتدر. بر طبیب بره‌ونك طبیعتنی اولچامه‌ینچه اوزینك بلگان نظاریاتنه‌غنه قاراب دواء بیره آلماغان کبك، روحلرنك طبیبی بولغان خطیبده خلقنك روحلرینی اولچه‌مه‌ینچه دواء بیره آلمایدر. بیرسه‌ده شفأ اورننه ضرر بولوی بدیهیدر.

۱۲) خطیب خطابت وقتنده اوزینی در، آچق، یه‌ملی برقیافت‌ده توتارغه تیوش، سوزن یکل تکلفسز کوچله‌نمای سویله‌ر. سوزنك طونی شاد، مخاطبلرن قزغدیرلق حالده برلورغه تیوش. کیومله‌ری پاك تمیز تکلفسز، یاتا مودا ـ لردن بر تورلیده مودالرنی کیومنده کورساتماو تیوشدر. خلاصه: اوزینی زمانه‌نك کوزل، ادبلی، تربیه‌لو کشیلری روشنده توتارغه تیوش. مونه بوقاعده‌لر هر نه قدر قوتیبسزرەك روشده یازلسه‌ده خطیب بولارنی اوزینه عادة و طبیعت ثانیه اینتو درجه‌سنده بلدرگه تیوشدر. خطابت‌نك تاثیرلی، موفقیت‌لی بولروی شول قاعده‌لرنه تطبیق اینتوب ایراد ایتکانده‌گنه بولورغه ممکندر...

سوزنك اجمالی شول بولا ایندی: خطیب قوتلو، جسارتلو، قطعی فکرلو، آغر صبرلو، بیوك و قارلو، آریمای طالمای کیك، نق عزم و اختیارلو، آیق عقللی، اوزاوزین ضبط ایتارلك، اوزاوزینی اداره‌ایته‌رلك، اوز حسنه بیرر یلماسلك درجه‌ده متانة و صبرلو بولورغه تیوش. تیرەن فکرلرنی اوزنده صاقلاراق، سئدررلك، بیوك مقصدلرنی آلده توتاراق وتله‌سه نه قدر قوة قارشی کیلسه‌ده اوز فکرلرن و آلغان قوغری یولدن یازماسلق درجه‌ده عالیجنا بلو بولو لازمدر. جیل‌تگرمانی کبل تورلوسوزلرگه قاراب تورلو یاقفه آومال بولو، تیرەن فکر و مقصدلرنی یاشروب توتا آلماسلق درجه‌ده صای عقللی بولو، اوز حسنه بیریلوب اوزینی محیطنك تأثیرلندن صاقلای آلماسلق درجه یومشاق بولو کبك اوصاف برله خطابت منبرینه منه‌سکه تیوشلدر.

دیکابر ٧ سنده ٦ نچی درس:

مذکور شرطلرغه علاوه.

خطابه‌ده موفقیت قازانونك ضور سببلرندن برسی، توب نیگزی چسن و کیرك بولغان نرسه‌لرنی کیره‌گنه متناسب ایتب سویلاو، کیرك وحق برنرسه‌نی کیره‌کلسکندن، وحقلغندن آداشدرمای یوق بار قوه‌نکه وحسکه بیرلمی مقصدنی یوغالتمی آلوب بارودر. سوزنی مقصددن یراق طرفنه آلوب کرب کیتو آداب خطابه‌گه مخالفدر . . .

سؤال واستفسارلر:

خطیب خطبه‌سن تمام اینکه‌چ کوب وقت مخاطبلر خطیب برله مذاکره و مصاحبه آچه‌لر. مونه شول وقت خطیب اوزن نیچك طوتووی حقنده‌ده بر نیچه سوز ایتب اوزو تیوشدر.

بو مذاکره وایضاحات صوراولر مسجد منبرلرنده خطبه ایراد ایتکانده‌ده مطلوب بر نرسه بولسه‌ده بو کونلرده بزم دیاربزده بر عادة حسنه‌نه ایچوندر قالدرلغان. بزنك مسجدلرمزده خطیب فقط اوزیگنه خطبه ایراد ایته‌ده شونك برله مجلس تمام بولا، مذاکره آچلمی.

اما اصحاب کرام عصرنده بو گوزه‌ل عادة بار ایدی. حتی اول زمانلرده خطبه سویلاب طورغان وقتلرده‌ده استفسارلر بولوب اوتکان. حضرت عمر خطبه‌سنده‌گی بر خاتوننك اعتراضی، آکا عمرنك جوابی، کوفه منبرنده حضرة علی‌دن صورالمش، بو کونده فرائض کتابلرنده مسئله منبریه دیه معروف مسئله‌لر کبك واقعه‌لر بولغالاغان. نه ایسه ایندی بو حال صوك زمانلرده بتریلگان . . . . . اما درس طرزنده اوقلغان خطبه‌لرده آزاقدن خطیبقه یازو برله، تل برله مراجعتلر کوب بولوچاندر. مونه خطیب شول استفسار، استضاح وقتلرنده اوزینی آچق یوزلو، عالجناب برصورتده طوتارغه تیوشدر. یوقاریده ذکر ایتدکمزچه خطیب هر برمناسبتسز، کیلشسز حرکتلردن صاقلانر. صوراغان سؤاللرغه بیرلگان جوابلر غایت قصقه ومعنی‌لی بولورغه تیوش. سوزلر مقصددن یراق بولمای توغریدن توغری آکا باغلانمش بولورغه تیوشدر. اوزکده بو سؤاللرده ضور معلومات بارلغن بلدرو کبك تکلفلردن یراق طرولازمدر. آندی وقلقلر سیزلمه‌سکه کیرك. مخاطبلرنك اعتراضلرینه وسؤاللرینه قاراب خطیب اوزینك سوزلرنده تیزگنه اوزگارش کورسه‌تو تیوش توگل. خطبه

دەغی سویلانمش سوزلرده اوزینك متانة وثباتنی جویمەسقه تیوشدر. جواب وقتلرنده خطبەدەغی سوزلرنی تکرار سویلەرگه طوغری کیلسه غایة قصقه عباره برله موجز ایتب قایتاررغه دقت ایتەرگه کیرەك.

اعتراضلر خطیبنك سوزلرندەگی بعض مخالفەلر حقنده بولسه واقعاده خطبەده شوندی مخالفتلر سیزلسه شوندوق فصاحة، بلاغتلو، بر برسنه منطقی باغلانمش سوزلر برله خطیب اوزینك خطبەسندەگی مخالفتلرنی تأویل وتوجیه ایتب اصلاح ایتەر. اگرده واقعاده خطیب خطأ یولغه کرگان بولسه خطأنی اعتراف ایتەرگه تیوش. هر تورلو تلبیسات و سفسطەلر برله مخاطبلرنی اقناع ایتەرگه طرشماو یخشیدر. اعتراضلرنك کوب بولوی خطیب ایچون غایة مهمدر، فائدەلیدر. چونکه عادتده خطیبنك اوزی قدر اطرافلی ایتب توشنوچی مجلسده بولمیدر. بنأ علیه سؤال بیرلگان ساین خطیب دائره معلوماتنی آرتدروب اوزینك فکرینی میدانه قویوچن بوله. خطبەدن طوتقان مقصدینه ایرشەدر.

خطیب اعتراض ایتوچیلرنك دلیللرندەگی ضعیف اورنلرنی تیز توشنوچی بولورغه کیرەك. اعتراض ایتوچیلرنك خطالرندن استفاده ایتەبلورکه کیرەك. البته یالغان یولغه کرودن صاقلانرغه تیوشدر. مذاکره ومصاحبه وقتلرنده هرنه قدر کیشك معلومات بیرساڭده بتون معلوماتنی میدانغه قویارغه یارامیدر. بتون معلوماتنی میدانه قویو بو حقده علم مفلسی بولو دیمکدر. ایضاح وقتلرنده برەر تورلی خطا یولنه کریلسه سیز درماندن آنی توزەتو لازمدر..

خطیبقه قارشو اعتراض ایتوچینك صبرسزلەنوویه، قاتو قچقرووینه ذره قدرده التفات ایتماسکه کیرەك. آڭا قاراب صبرسزلەنو، قز واداب خطابتگه مخالفدر. موندای مخاطبلرغه اوتکن، طوغری قاراب طوغری سوز برله تأثیر ایتو یولن طوتارغه کیرەك. شول طریقچه آڭا ادبنی جویماسقه، صبرسزلانماسقه آرتق قچقرماسقه تیوش ایدکن خطیب افندی اوزینك نفس طورمشی قیافتی برله تعریض وتنبیه ایتەدر. ادبسز اعتراضچیده مونی کورب کوب وقت انصاف وادب یولنه توشب کیتەدر.... بو بر تاریخی ثابت حقیقتدر. مشهور قوماندانلردن یولی تسیزرلر، صوڭرفلر، ناپالیونلر، عثمان پاشالر، وبویل صوغشدەغی ضور قوماندانلر برده قاتی طوپاس طاوشلری بلەن توگل بلکه وقار و صبر برله یومشاق ایتب ایتکان سوزلری برله تأثیر ایتدیلر.....!

خطبه‌لرینڭ معنی‌لو بولوی صورالغان سؤال وایضاحلرغه قارشی گوزل جوابلری سایه‌سنده بولووی شبهه‌سزدر. خلاصه خطیب مذاکره و مصاحبه وقتنده اوزنده‌گی طبیعی گوزل سیماسندن، وماتور طاوشندن، آچق یوزلی بولووندن آیرلماسقه تیوش بولور . . . .

بو خصوصده کیڭ معلوماتلی بولو، نازك تربیه‌لی بولو هر بر مهم فنلردن خبردار بولوب اطرافلی روشده ایضاحات بیررگه مقتدر بولونڭ لزومی اوز اوزندن ظاهردر. مرندن صوڭ ینه بر مهم بر نرسه بارکه: اول‌ده خطیب سویله‌ی تورغان خطبه‌سنی ایسنده، یادنده توتو. مونڭ ایچون مخصوص تربیه فکریه آلو لازم بولسه‌ده اول تربیه‌نی حاضرگنه آلوب بولمایدر. شوڭا کوره‌ده مین سزه بو وکیله‌چك درسڭزده بو حقده برنچو تورلو قاعده‌لر کورساتوب کیته‌چکمن، که شول قواعد رعایه ایتلگانده خطیبنك بو مهم آغر وظیفه‌سی بر قدر یڭل بولاچقدر.

اول قاعده‌لرنڭ خلاصه‌سی:

خطابتنڭ کیره‌ك شرطلرندن برسی خطیب اوزینڭ سویله‌یه‌چك خطبه‌سنی ایسنده توتودر. هر بر وظیفه‌نك ترتیب و قاعده‌لری بولغان کبل مونڭده مخصوص قاعده و ترتیبلری بار. شول ترتیبلرنی رعایه ایتلگانده سویله‌نه‌چك خطبه اجمالی ره‌وشده بولسه‌ده ایسده توره‌در. اونوتمای ایسده توتو ایچون البته ایك ضرور شرطلرنڭ برسی قوتلی معلوماتلی بولو. اوقلاچق نرسه‌نی نقلی روشده بلودر. بر نرسه‌نی عقل: قوتلو و اطرافلی روشده بلسه آصلا اونوتمایاچقدر. اونوتو دیگان نرسه کوبره‌ك اوستونگنه بلودن، تقلاب توشنماودن کیلگان بر قصوردر. درست بعض وقتلرده نسیان دیگان آفت طبیعی‌ده بولادر. سز هر وقت کوره‌سز بیت! بره‌ولر غایت محافظه‌لو بولا، بره‌ولر ایسه غایت ضعیف، بر برسه‌نی‌ده کورکام حفظ و ضبط ایته آلمایدر. دیمه‌ك انسانلر بربرسندن هر بر خصوصده آیرلغانلری کبك بو فضیلت حقنده‌ده آیرلالر. شویله ایسه‌ده بره‌ولرده‌گی فوق العاده بیوك قابلیة و استعدادده تربیه‌سزلك سایه‌سنده ضائع بولوی کبك بره‌ولرنڭ ضعیفکنه استعدادلریده طرشو سایه‌سنده، گوزل تربیه سایه‌سنده ترقی ایتدکی بالتجربه معلومدر. مونه شول سببلی مین بو حقده سزگه بر نیچه‌گنه قاعده‌لرنی بلدروب کیتسام بلکه ضرر بولماس دیه بله‌من. مدنیت‌لو ملتلرده بو حقده کوب اثرلر یازلغان، بایتاق یخشی تربیه یوللری میدانغه قو-

یلغان. بوده کورسه‌ته‌که: قوهٔ حافظه‌نی بر قدر تربیه ایته‌رگه، ترقی ایتدررگ
ممکندر.

حظفنی ترقی ایتدرو حقنده‌غی قاعده‌لر:

بوقاعده‌لرنی بیاندن اوّل مین سزگه علم حقنده بر ایکی سوز ایتوب اوته‌من
نفسنڭ بر نرسه‌نی باشقالردن آیروب بلوینه علم دیلر. یاخود بر نرسه‌نڭ
ذهنده ارتسام ایتکان صورتنه علم دیه تعبیر ایته‌لر. بر نرسه‌نی بلگان وقتده
نفسنڭ شول نرسه‌گه التفات ایتووینه توجه دیلر. بر نچه وقتلر اوتکاچ نفسنڭ
شول ارتسام ایتکان صورتنه توجه ایتووینه تصوردیلر. صورتکه نفسنڭ توجه
ایتمای توروینه ذهول دیلر. نفسنڭ تله‌سه نه وقتده بولسه‌ده شول صورتنی
بلورگه استعداد ایتوینه، تله‌سه قایو وقتده بولسه‌ده حضور علمیسنه کلتره آلوینه
حفظ نفس دیلر. نفسده‌گی شول استعدادقه قوهٔ حافظه دیلر. نفسنڭ شول قوتنی
یوغالتوینه نسیان، اونوتودیلر.. ایمدی مونه نفسده‌گی شول قوتنی آرتدرو
صاقلاو حقنده بر نچه تورلو یوللر بار. بو یوللرنڭ بارسنیده مین بو اورنده ذکر
ایتوب بتره آلماسامده عمومی و نظری جهتدن قاعده روشنده بولغان یدی تور
لیسنی سزه بیان ایتوب اوته‌من:

١) نرسه‌نی اونوتماسقه نله‌گانده: اول نرسه‌نی قات‌قات اویلارغه، تکرار
لارغه تیوشدر. تکرار ایتو نفسده معلومنڭ نق اورنلاشووینه سببدر.

٢) بر نرسه‌نی اونوتماونڭ یوللرندن برسیده اول نرسه‌نڭ نفسکه ملایم بر
نرسه بولویدر.

٣) بر نرسه‌نڭ نفسکه ضررلو بولوی، آغر تأثیر ایتوب اونوتیلماوغه
سببدر.

٤) اشیاء عجیبه نفسده هر وقت صاقلانا اونوتلمایدر. معلومده‌گی عجیب
غریب حاللر معلومنی نق حفظ ایتدره‌در.

٥) نفسده اونوتلمای اورن توتقان اولگی بر معلوماتقه صوڭندن بلنگان
نرسه‌نڭ باغلانووی، بربر مناسبت برله ایکی آرالرنده علاقه بولوی اونوتماونڭ
ضور سببلرندر.

٦) اونوتماس ایچون بلگان نرسه‌لرنی ترتیب و نظام برله بلورگه طر
شودر.

بربرسینه ترتیب برله متسلسل معلوماتنڭ برسی ایسکه توشوگه ایکنچی
اوچونچی‌لری ایسکه توشوب بارا. شوڭا کوره‌ده ذهنده‌گی معلوماتنی ممکن قدر

ترتیبلی روشده آلوب بارورغه اجتهاد ایتو لازمدر.

٧) بر نرسه‌نی اونوتماوغه یاردم ایتکان نرسه‌لرنك بوسی شول نرسه‌نك رفیقنی ایسده توتودر. بر نرسه‌نك رفیقی ایسده بولسه اول نرسه ذهنکه هر وقت خوشوب توره اونوتلمه یاچقدر.

علاوه.

دیکابر ١٣ نده ٧٥ درس:

مذکور قاعده‌لرکه علاوه اوله‌رق شونی ایتب اوته‌من: نفسنك بر صورتدن ایکنچی صورتکه کوچب یورووینه حرکات ذهنیه تخطر، تذکر دیلر. بر نرسه‌نی بلووندن آکا مناسب ایکنچی بر نرسه‌نی بلو قوه‌سنه فهم دیلر. فهمنك سرعة انتقالنه ذکاوة، عدم سرعة انتقالنه عباوة دیلر. نفسنك بر نرسه‌نی ایسنه توشرووندن ئلله نی قدر نرسه‌نی ایسنه توشوب طوقتاوسز انتقال ایتو قوه‌سنه افتکار دیلر. افتکار ایسه گاها غیر اختیاری، گاهار اختیاری ده بولور. نفسنك بر صورتدن ایکنچی صورتکه انتقال ایتوینه البته کوب سببلر بادر. بو سببلرنی علم الروحده سزکه بلدرلسه ده بو اورنده‌ده‌مین آلارنك بر نیچه‌سنی ایتب کیتونی مصلحت تابامن.

نفسنك بر معلومنی تخطرندن ایکنچی معلومکه کوچووینك برنچی سببی ١) مشابهت وصفیه‌در. یعنی ایکی نرسه‌نك بر صفتده شریك بولولری دیمه‌کدر. مثلا قویاشنی اویلاو آینی ایسکه توشره. چونکه بولار آراسنده بر نیچه تورلو صفتده اشتراك بار: بولار ایکسیده کوکده‌گی یولدزلر، ایکسیده ییرنی نورلاندره‌لر... کبکلر.. دخیده بر کشینی اویلاو آکا ایسمده شریك بولغان ایکنچی بره‌ونی ایسکه توشره.. بر برسنه لفظده اوخشاغان ایکی نرسه‌نك برسنی اویلاو ایکنچسنی ایسکه توشره‌در. مثلا ملك ملك، فلك فلك، خلق خلق، حمار حمار، عیب غیب، کبکلر...

٢) ایکی نرسه آراسنده‌غی مخالفة. بوده علاقهٔ تذکردر. مثلا: اوزنلق قصقالق، تارلق کیکلك، ضورلق کچوکلك، اسسیلك صووقلق، آقلق قارالق، یاقتیلق قارانغولق، حرکت سکون وما اشبه‌لرنك برسنی اویلاو ایکنچسنی ایسکه توشره‌در.

٣) مجاورة مکانیه. ایکی نرسه‌نك بر اورنده بولوی، بر برسنه یاقن بولوی علاقهٔ تذکردندر. مثلا یلغه‌نی اویلاو صونی ایسکه توشره همده پراخودلر صاللر، جالقلر کبکلرن... طاولرنی اویلاو طاشلرنی، اورمانلرنی ایسکه توشره، آغاجنی اویلاو یافراقلرنی بوتاقلرنی ایسکه توشره‌در وهکذا...

۴) علاقهٔ ذکرلرون برسی مقارنت زمانیه در. ایکی نرسه‌نك بر برسنه
زمانده یاقن بولوی بر برسنی اویلاتا. مثلا موسی عم‌نی اویلاو فرعون، هامانتی
قارونتی هارونتی وبنی اسرائیل دورلرن ایسکه توشره... محمد عم‌نی اویلا
ابوبکر، عمرلرنی ایسکه توشره. بولوطنی اویلاو یاشنارنی یغمورلرنی ایسکه توشر
چونکه بولار بر برسنه زمانا یاقنلر.

۵) مناسبت سببیه. بوده علاقهٔ ذکر در. مثلا قوباشنی اویلاو کونسز
ایسکه توشره. کوز کونن اویلاو قار یاووینی، یاز کونی یغمورنی کورو ایک
اوسونی اویلاته. خلاصه هر بر سببنی بلموسببنی بلمونی لازم ایتادره.

۶) مناسبت لزومیه. بر فرسه‌نك ایکنچی بر فرسه‌نی مستلزم بولوی، یوخ
سه‌لرنك بر برسنی ایسکه توشره‌در، مثلا اوچانفه اوط یاغمونی اویلاو قزان قاینا
ایسکه توشره.

۷) علاقهٔ تخطردن برسی جزء یقدر. مثلا اربنی اویلاو اسقنا وتوشاملر
ایسکه توشره، آدمنی اویلاو آنك باش قول، آیاق کبك اعضالرنی ایسکه توشره‌در

۸) مناسبت وصفیه. مثلا بالنی اویلاو آنك تمنی ایسکه توشره. قویلشق
اویلاو قزولق ونورنی ایسکه توشره. کاغدنی اویلاو آقلغنی وهکذا . . . .

مونه بزلر اوزمز قوشنبه‌ده توشنماینچه‌ده بر معلمدن ایکنچی معلومگه ه
وقت کوچب تورمز. بزم ذهنمزده در توقتاوسز معلوماتنك قتاغ اینوی
توقتاوسز ذهنمز تورلو معلومارگه کوچب تورووی شوندی سببلردندر. بوحالن
هر کم اوزینك روحنی، وجدانتی مطالعه قیلب قاراسه تاباچقدر. ایمدی نقصنا
معلوماتن اونوتماوینه هر وقت ایسنه توشوب طورووینه شوشندی نرسه‌لر سبب
بولا طورغان بولسه، برندی علاقه‌لر بولمغانده نفس معلوماتن ایسنده طوته آلما
طورغان بولسه شبهه یوق که بره‌ولر برنرسه حقنده اوزن معلومات بیرونی ق
قیلسه، توکمای ساچمای غنه یاتلایغه سویله‌مك بولسه سویله‌نه‌چك معلوماتلر
آراسنده بربرسنه باغلای طورغان تورلو مناسبتلر یاصارغه، معلوماتنی بربرس
تورلو علاقه‌لر برله باغلاب یارورغه توشدر.

ایمدی خطیب خطبه‌سنی توزیگانده شوندی بر ترتیبه، شوندین بر میول
حاضرله‌سونکه خطبه‌سندن بر جمله‌سنی ایتو برله ایکنچی جمله‌لری ایسکه تو
یارسون، مونك ایچون سویله‌نه‌چك خطبه‌غه اوّل بر پلان، اسلکیت توزیلور
قیلرشدر. شول پلان واسلکیت‌نك اوّلکی جزءنی کیره‌کلو معلومات برله طرتمه

بیان ایتب بتوکه اول جزءگه مناسبتی بولغان ایکنچی جزءنه کوچلور. وآندن صوڭ اوچونچسنه وهکذا....

مثلا بوڭز مسجدلر حقنده خطبه سویلامك بولساڭز، بوحقده اطرافلی معلومات بیرمك بولساڭز مونڭ حقنده فکرڭزده بر پلان یاصارغه تیوشسز. مثلا مسجددیه نرسه‌گه ایتله؟ مسجدلرنڭ تاریخی حاللری، مسجدلرنڭ اسلامیه‌ده طوتقان اورنلری. مسجدلرنڭ وظیفه‌لری، مسجدلرنڭ ایك مهم وبتون مسلمانلر ایچون محترم بولغانلری مسجدلرنڭ بوکونگی حاللری وکیله‌چکلری، فائده‌لری، آلارنی تربیه یوللری وغیرلر. مونه شوندی بر پلانغه قاراب بو خطبه‌نی سیگز تورلو جزءگه بولنورده شول ترتیبی برله بوحقده اطرافلی بر معلومات بیریلور.....

دخیده خمر حقنده معلومات بیرونی قصد قیلسه‌ڭز ینه‌ده شولایوق بر پلان واسلکیت ترتیب ایتب قویارغه تیوشسز. مثلا خمرنڭ ماهیتی، خمرنڭ تاریخی حاللری. خمرگه شرعمزنڭ نظری، خمرنڭ انسانلرغه مادی ومعنوی تأثیرات مضره‌سی، خمرنڭ شرعمزده حرام بولوینڭ دلیللری، خمرنڭ نسب واخلاق انسانه کلترکان ضررلری، خلقمزنڭ بوکونده آڭا مناسبتی کبك... مونه شوندای بر برسنه باغلانمش بولغان جزءلر حقنده، برەم برەم اطرافلی معلومات بیرولسه غایت گوزەل بر خطبه سویله‌نمش بولاچقدر... بر جمله‌سن ایضاح ایتوب بتوکه ایکنچی و اوچونچی جمله‌لری ایسکه توشوب بارغانغه کوره برده اونتولمایه‌چقدر. غایت طبیعی بر یول برله دوام ایتله‌چکدر.. مونه حفظ وضبط ایچون شوندی بر یول طوتو یوقاریده ایتکان قاعده‌لرگه مناسب رەوشده نفسکه منتظم، ترتیبلی معلومات طوتر و برله‌ڭنه ممکندر.

خلاصه: خطابت برله شغلله‌نه طورغان ذاتلر هر بر تورلو یوللر برله اوزلرینڭ قوۀ حافظه‌لرینی ترقی ایتدررگه، گوزەل تربیه یوللرینه کررگه تیوشلر. نفسلرینی شوڭا ملکه‌له‌ندررگه تیوشلر. قوۀ حافظه‌نی تربیه‌گه یەش، بالا وقتدانوق اهمیت بیرو لازمدر. بالانڭ قوۀ حافظه‌سی غایت قوّتلو بولو چندر. شول قوّتلو بولغان صفت‌نی تربیه برله غایت یخشی بر یولغه قویارغه ممکندر. یخشی تربیه سایه‌سنده بو قوّتنڭ ترقی ایتدکی کون کبك ظاهردر. مثل ایچون ابن عباس حضرتینڭ ترجمۀ حالنی کوزڭزدن کچرڭز. اول بالا وقتندانوق رسول آه برله برابر یورگانگه کوره، آنڭ هر بر حرکتنی غایت دقت برله طڭلاغانغه کوره ایشتکان سوزلرینی دائما تکرار ایتب یورگانگه کوره اصحاب کرام آراسنده

ایك زور محدثلردن، ایك بیوك مفسرلردن بولوب ایکی ملك آلتی یوزدن آرتق حدیث شریفلرنی ایك درست روایت اینوچیلردن صانالادر. دیمك کوزل بر مربی حضورنده تربیه اینلکان قوهٔ حافظه غایت درجه ده ترقی اینه در. شولایوق Сэръ Роберт пиль دیکان مشهور عالم اوزینك چکمز زور قوهٔ حافظه سنه آتاسنه منتدار بولغانین سویلی ایدی. آنك آتاسی پیلنی کلیسه دن قایتقاچله کلیسه ده کی واعظنك خطبه سنی سویله ته ایکان. باشده بوحال آغر بولسه ده باره باره کلیسه واعظلرینك وعظلرینی حرفیا حفظ ایتب قایته باشلاغان.. شوندی یول برله پیل افراط درجه حفظ قوه سنی ترقی ایتدرکان. بو یولنی هر کم قیلورغه ممکندر. هر کم اوزینك بلش تانشنده ایشتکان وعظ وخطبه لرنی برده قالدرمای سویله ب بارسه برده قالدرمای تکرار ایتسه البته قوهٔ حافظه سی آرتورغه شبهه یوقدر.....

قوهٔ حافظه نی آرتدیره طورغان سببلرنك برسیده کشی هر کون کیچ برله کوندزده بلکان وایشتکان درسلری حقنده اوزینه حساب بیرودر. کون بویی جیولغان معلوماتنی بربرسنه هناسبتلرندن فائده لانوب تذکر ایتب چغو آلارنك ایسده تورینه زور یاردم اینه در. شولایوق فلسفی مسئله لرنك دلیللرینی برکندره اوقغان درسلرنی اویلاب چغو معلوماتنی هم قوهٔ حافظه نی آرتدیره در.

صوکره هر بر ایشتکان درسلرنك یغشی لرینی، یاخود کوزل بر مصاحبه ده کی مذاکره لرنی، آنده غی حسلرنی، وهر بر زور راق واقعه لرنی خاطره دفتریده قید اینه بارو قوه حافظه نی غایت قوتله یدر. مشهور مدرس (پرافیسر) لردن Мантеские مانتسکیه نك شهرتنه سبب بولغان درسه شول حالی بولغانن سویله یلر. Монтеские عمرنده کورگان هر بر واقعه لریمنی یازه بارغان. شوکا کوره ده غایت معلوماتلی بولغان ایکان. بو ایندی تجربه برله ثابت بر مالدره. بزم اسلام علماسیده اولده موکا ضرور اهیت بیره لر ایدی. حضرة ابو یوسفنك امالی اسملی اوچ یوز جلد کتابی امام اعظمنك مجلسلرنده ایشتکان سوزلر برله طولی ایدی. اول هر بر سوزینی دیورلك یازا بارا ایدی. خلاصه خاطره دفتری طوتو غایت درجه ده فائده لی بر اشدر.

قوه محافظه نی آرتدیروایچون لازم سببلرنك برسی البته انسان هر وقت بر تورلیگنه معلومات اوستنده تورمای، تورلو معلوماتقه کوچودر. بر درسه نی کوزل ضبط ایتدکدن صکره باشقه درسه که کوچه، ذهنی آچه، حافظه نی قوتله یدر.

مشهوردره‌په‌ر بو حقده ایته: کشی ریاضیاتدن صوڭ آڭا بام باشقه بولغان موسیقه برله شغلله‌نورگه کیره‌ك، فلسفه‌دن صوڭ علم نباتات، علم حکمت‌دن صوڭ علوم دینیه‌برله اشتغال ایتارگه کیره‌ك، بویله تورلو نرسه برله اشتغال ایتو اونوتماوغه یاردم ایته هم آرتمای. هر وقت برگنه تورلو نرسه برله شغلله‌نو کشینی آرتادی. شول سوزینه کوره بولسه کیره‌ك پرافیسور دره‌په‌ر عمرنده آلتی بربرسنه بام باشقه کتابلر یازب قالدرمش که آنڭ کتابلری بتون جهان یوزنده مقبولدر.

خلاصه: انسان هر بر قوه‌سنی گوزه‌ل تربیه سایه‌سنده ترقی ایتدره بلدکی کبك بو قوه‌سنیده غایت درجه ترقی ایتدره آلادر. فقط موڭا اجتهاد واهمیت بیرو لازمدر. مونه قوه حافظه‌غه ایڭ کوب محتاج بولغانلر خطیبلر بولغانغه کوره خطیب بولاچق ذاتلر بوقواعدنی هر وقت یادنده طوتارغه مجبورلردیه بله‌من..

سویله‌نه‌چك خطبه بر کون آلدن حاضرله‌نوب، یازلوب، تمام حفظ ایتلوب، اطرافلی ره‌وشده توشنلوب قویلورغه تیوشدر.

بودرسڭز شونده تمام بولوب موندن صوڭ ایندی دینی خطبه‌لر وآنڭ موضوعلری حقنده برنیچه‌گنه درسلر اوقساق کیره‌ك دیه سوزمنی تمام ایته‌من..

۱۹۱۶ سنه دیکابر ۲۰ نده ۸ درس.

یوغاریده مین سزگه خطابت اوچ تورلو: دینی، سیاسی محکمه‌وی دیه بیان ایتکان ایدم. بوکون ایندی مونه اوچ تورلو خطابت‌نڭ دینی بولغانی حقنده سزگه معلومات بیریلسه کیره‌ك. بونوع خطبه حقنده سزگه بیریله‌چك معلومات برنیچه تورلو نقطهٔ نظردن بولاچقدر. شول سببلی مین بودرسنی دینی خطبه دینی وعظلرنڭ معنی‌لرینی بیان برله باشلایمن.

دینی وعظنڭ معنی‌سی: خلقغه محض ایذگولك قصد ایتوب آلارنی ایذگو اشلرگه دعوة قیلمق، یامان یاراماس اشلردن طیولوغه دعوة ایتماك. ایذگولکنی قیلغانلرغه عاقبت حسنه، سلامت الدارین نچارلقنی قیلوچیلرغه عاقبت سیئهٔ شقاوة الدارین بولوینی کورسه‌تو، توشندرودر.

وعظنڭ شرعمز نظرنده اهمیتی وتوتقان اورنی:

وعظ بزم شریعت‌مزده فرض کفایه‌در. بره‌ولر بو اشنی قیلسه اول اورنده باشقالرنڭ اوستندن توشه، برسیده قیلمای قالسه‌لر هر قایوسی گناهکار بولالر

دیمه‌کدر. شرعمز نظرنده وعظنك اورنی غایت بیوکدر. اهل علمگه بیکره‌کده بر محله‌گه امام بولغان کشیگه بو وظیفه فرض عین دیسه‌کده یاریدر.

وعظلر بولماسه ایدی رسالة معطل بولور ایدی، چونکه رسوللرنی کوندرودن ایك زور حکمت ارشاد، خلقنی الله‌نك حکملری برله تانشدرو، (تبلیغ احکامدر) بو ایسه وعظدن باشقه ممکن بولغان اش توکلدر. وعظلر بولماسه ایدی خلق آراسنده‌هر بر تورلو فساد، فسق، فجور تارالوب بتەر ایدی. خلق هلاکت که یوز توتار ایدی. وعظلر بولماسه ایدی مسجدلرمزنك اهمیتی وقیمت معنویه‌سی قالماس ایدی.

خلاصه: بزم وعظلر آدملرنك روحلرینه دینی تربیه بیره طورغان، دینی حسنی قوزغاتا تورغان، دینی قوّتلرنی، دینی معلوماتلرینی آرتدره تورغان دینی وظیفه‌لرنی ییرینه یتکروگه تشویق ایته طورغان ایك طوغری یول بولغانغه کوره غایت درجه‌ده مهمدر. مك تورلو قورال برله اشلەب بولمای طورغان بر اشنی وعظ نصیحت برله میدانه قویو ممکندر. ئلله‌نی قدر مال، دولت صرف ایتکانده‌ده بولدره آلمغان براشنی بر کوزەل ایراد ایتلگان وعظ برله بولدرب بولادر.

خلاصه: دینی وعظلر آدملرنك روحنه بیك نق تأثیر ایتدکلرندن اهمیتلری غایت زوردر. بو وعظلرنك دینمز طرفندن فرض بولوینه دلیللر غایت کوبدر. بو اورنده بر نیچه‌سنی ایتوب کیتوده ضرر بولماسه کیره‌ك. آل عمران سوره‌سنده ۱۰۳ آیت: ولتکن امة منکم یدعون الی الخیر ویأمرون بالمعروف وینهون عن المنکر واولئك هم المفلحون. شولوق سوره‌ده ۱۰۷ آیت: کنتم خیر امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنکر. آل عمرانده ۸۸ آیت‌ده واذ اخذ الله میثاق الذین اوتو الکتاب لتبیننه للناس ولاتکتمونه الایة. سوره التوبه‌ده ماکان المؤمنون لینفروا کافة. فلولا نفر من کل فرقة منهم طائفة لیتفقهوا فی الدین ولینذروا قومهم اذا رجعوا الیهم لعلهم یحذرون ۱۲۳ آیت. دخیده سورة النحلنك آخرنده قرآنده ایته: ادع الی سبیل ربك بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی احسن، ان ربك هو اعلم بمن ضل عن سبیله وهو اعلم بالمهتدین. دخیده والمؤمنون بعضهم اولیأ بعض یأمرون بالعروف وینهون عن المنکر ویقیمون الصلوة ۹ سوره ۷۰ آیت. قرآنده سورة لقمانده حضرة لقماننك اوغلیته بولغان وعظی واذ قال لقمان لابنه وهو یعظه یابنی لاتشرك بالله الخ الم

تر ان الله سخر لکم که قدر. والعصر ان الانسان لفی خسر الا الذین آمنو وعملوا الصالحات وتواصوا بالحق وتواصوا بالصبر. کبك قرآنده آیت کریمه‌لر وقرآنده انبیأ عظامنك مواعظی حقنده بولغان تاریخی آیت‌لر هر قایوسی دینی وعظنك فرض بولوینی کورسه‌ته‌لر . .

بو حقده حدیثلرده کوبدر. فقط مین آلاردن بر نیچه گنه‌سنی ایتوب کیته‌من بو حقده هر بر صحیح حدیثلرنی بیان ایتکان کتابلرده کوب حدیثلر تابا آلاسز. بو حقده مشکاتده واحیاء العلومده کوب معلومات بار. قارارسز ایندی . . . مونه سزگه بر ایکی حدیث:

عن ابی سعید الخدری رضی الله عنه عن رسول الله صلی علیه وسلم قال: من رأی منکم منکرا فلیغیره بیده فان لم یستطع فبلسانه فان لم یستطع فبقلبه وذالك اضعف الایمان. رواه مسلم. عن انس رضی الله عنه عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: رأیت لیلة اسری رجالا تقرض شفاههم بمقاریض من نار. قلت من هؤلاء یاجبریل؟ قال هؤلاء خطبأ من امتك یأمرون بالبر وینسون انفسهم. رواه البغوی فی شرح السنته والبیهقی فی شعب الایمان. بو حقده اقوال علماده غایت کوبدر (آلارنك بعضلرینی بیان ایتلور.) دیمه‌ك بو بیوك وظیفه قرآن وحدیث واجماع امة برله ثابت ومشروع بولغان مقدس بر وظیفه‌در.

معروف بولغان امر فرض عمللردن بولسه آنك برله امرده فرض بولوب واجب سنت مستحب بولغانلر برله امر ایسه واجب سنت مستحبدر . . : شولایوق منکر نرسه حرام بولسه آندن طیو فرض مکروه نرسه بولسه طیو واجب بولوب سکوت قیلوب قالو درست توگلدر. مونه شول صورتله وعظ دیگان نرسه اورننه قاراب تل برله خلقنی ارشاد دیگان بر وظیفه‌در . . . ایندی وعظنك دینی خطبه‌لرنك معنی‌سنی وفرضلغنی بلگاچ شونی خاطرگزه توشره‌مزکه: بو بیوك وظیفه غایت مهم بر وظیفه بولغانغه کوره یوغاریده بیان ایتلگان اصول خطابت بو نوع خطابت‌ده صوك درجه‌ده رغایت ایتلورگه تیوشدر. بو نازك وظیفه‌ده خطیب غایت دقت‌لو بولورغه کیره‌ك، چونکه واعظنك هر بر سوزی خلقغه صوك درجه اثر ایته. دینی واعظنك هر بر سوزینه دقت ایتوب خلق مهم معنی‌لر چغارالر. شول سببلی واعظ هر وقت خلقنك روحنی اولچاب، آلارغه مناسب، آلارنك عقللری ایرشکان قدر دائره‌ده معلومات بیررگه کیره‌ك بولا. زمان، اورن، حالنه مناسب ره‌وشده موضوعلر صایلانرغه کیره‌ك. کوز یتکاچ ایگن ساچودن بحث ایتوه جه‌ی

یتکاچ کیوم اولا شونك ثوابلرینی سویله‌و، قش کوننده کوز اشله‌نه طورغان، موضوعلرده سویله‌و طکلاوچیلر بارده فقیر ذاتلر ایکان شولارغه خطاب ایتوب زکوتنك فضلیتلرینی وما اشبه کبك کیلشسز، موسمسز وعظلرنك فائده‌سی یوقدر. شول سببلی واعظ بولونك زور شرطلرندن برسی: البته وعظنی اورننه، مقامنه، حالنه مناسب ره‌وشده ایراد ایتودر. خلقنك احوال روحیه‌سی صیدرمای طورغان، غیر مناسب دینی خطبه‌لر فائده اورننه ضررغنه کتره‌لر.....

۲ نچسی اورننه، زماننه، خلقنه مناسب بولغان بر موضوعده وعظ سویله‌و ایچون زور بر شرطی شولدرکه: وعظ دورست اسلوبده، حکمت، موعظه حسنه طرزنده یومشاق سوز برله، خصوصی کشیلرنك خاطرلرینی صندرماسلق، عزة نفسلرینی قرماسلق شخصی منفعة‌لردن یراق بر صفتده بولوینه دقت ایتلورگه تیوشدر، وعظ فقط بیك آچق سوز برله بیان حقیقتدن عبارة بولسون.

۳ نچسی وعظلردن توب مقصد خلقده‌غی دینی حسلرنی ترگزو، آرتدرو، آلارغه دینی معلومات بیرو بولغانغه کوره شبهه یوق که ایراد ایتلورگه آلنغان موضوع دینی بر موضوع بولورغه تیوشدر. مسجدلرنك منبرلرینه لایق، مسجد اهلنه دینی تأثیر قالدرراق بولورغه کیره‌ك. مسجد منبرلرندن دنیاسیاستندن دم اورو، بر بر تورلو فندن معلومات بیررگه کرشو، مملکتلر آراسنده‌غی سیاسی احوالدن، هر تورلو صوغش حاللرینی سویله‌و کبك نرسه‌لر تیوشسز و کیلشسز نرسه‌لردر.... موندی نرسه‌لر بعضا دینی بر نرسه‌نی سویله‌گانده سوز آراسنده‌غنه ایتلوب کیتسه ضرر یوقدر....

٤) دینمز اسلام دینی بولغانغه کوره بزم وعظ وخطبه‌لردن مقصد شول دیننی خلقغه توشندرودر. شول سببلی هر بر دینی واعظ اوزینه اقل بر یللق وعظلرنك فهرستنی توزوب قویارغه تیوش بولا. مثلا بره‌ولر هر اونبیش کونده بر مرتبه وعظ ایته ایکان ۲٤ تورلو موضوعده بر فهرست ترتیب ایته‌رگه تیوش بولا، بره‌ولر هر بر جمعه‌ده وعظ ایتسه قرق سیگز تورلو موضوعلر ترتیب ایتب شونك بوینچه‌غنه سویله‌رگه تیوش بولا. واعظ ایچون بو فهرست غایت مهمدر. ترتیبسز وعظلرنك تأثیری یوقدر. بر سویله‌نمش سوزنی تکرار سویله‌و بیگره‌کده یه‌مسز چغا. مونه بو کوڭلسز حالدن خطیبنی قوتقاره طورغان بردن بر یول وعظلر هر قایوسی مخصوص توز لسگان ترتیب برله‌گنه بارویدر. ظن ایدرسه‌م واعظ ایچون ایك آور نرسه موضوعلر تابو بولسه کیره‌ك. مین کوب واعظلردن

ایشتکانم بار: وعظ ایچون موضوع تابوی قیین دیلر. بو هم شولایده. آلدن حاضرله‌نمه‌گان واعظلر هر وقت بو حقده زحمت چیگه‌لر. مونه مونداى زحمتدن قوتلو ایچون بردن بر یول فهرست توزودر....

فهرست ترتیبی:

مین ایندی وعظلر فهرستنی ترتیبده مونه بو یولنی توتار ایدم: اسلامیت‌ده دورت تورلی زور اساس بار. اعتقادات، عبادات، معاملات، اخلاق. ایڭ برنچی نوبت‌ده اعتقادات بولورغه تیوش. اعتقاد یدی تورلو نرسه‌گه لازم بولغانغه کوره هر قایوسنی آیرم روشده بولملرگه بولوب بیان ایتلور. بو نوبت‌ده ایمان، اعتقادنڭ نه‌دن عبارة بولولری، فضائلی، تاریخی جهتلری، اهمیت‌لری سویله‌نور. صوڭره مؤمن به‌لرنڭ هر قایوسنی بر روعظده یاخود برنچه وعظده بیان و ایضاح ایتلور... اعتقادات قسمنی بیان ایتوب بتدکدن صوڭ عبادات قسمنه کریلور. بو نوبت‌ده عبادة‌لرنڭ معنی و اهمیت‌لرینی انواعلرینی، نماز طهارة، روزه، زکوة، حج کبك فرائضنی ونوافلنی اطرافلی روشده بیان و ایضاح ایتلورگه تیوشدر. صوڭره معاملات و اخلاق انسانیه حقنده ئلله نه قدر موضوعلرغه بولوب مهم وعظلر ایراد ایتلورگه ممکندر. بولارنڭ هر قایوسی نه یولده بولورغه کیره‌ك، و نیندای نقطه‌لرنده بیان بیرله‌چك، کوبمی مقدار بیریله‌چکلری حقنده بردم بردم آیرم ایضاحات بیریلور. مونده شونی ایته‌من که: بو موضوعلرده ایندی وعظ ایراد ایتو بولارنی طوری بر بیان ایتوگنه بولماینچه خلقغه دینی حس بیررلل، روحلرینی کوتاررلل ایتوب سویله‌و برله بولادر. فقط فقه کتابلرنده بیان ایتلگان روشده‌گنه بولماسقه تیوشدر.

مونه شول یول برله خطیب موضوعلرن بر یللق یاخود برنچه یللق ایتوب حاضرله‌ب قویسه موضوع تابو زحمتندن قوتلا. شونڭ برله برابر غایت درجه‌ده فائده‌لی بر یولغه کرگان بولادر، واعظنڭ مجلسنه دوام ایتکان ذاتلر یل بوینچه ارکان اسلامنی اطرافلی روشده ایشته، بله‌لر. طڭلاوچی فقط بر موضوع حقنده ضور معلومات آلا. هر برجمعه‌ده، بر وعظده ئلله نه قدر موضوعلردن ترتیبسز ایشتکانده‌گی کبك باشی ایلانمی. شونڭ ایچون هر بر وعظ فقط برگه نرسه حقنده بولوغه دقت ایتلسون.

اما عید کبك هر یلغه ایکی‌گنه مرتبه کیله طورغان ضور جمعیت‌لرده خطیب ممکن قدر اطرافلی، طولیراق ایتوب هر بر تورلو اسلامیت‌نڭ نی-

گزلرینی بیان ایتوب اوزارغه کیرمك بولا.

۵) ارکان اسلامنی تفصیلا وبانغه کرشودن اول خطیب برنچه جمعه مجلسلرنده اصل دینلر حقنده عمومی معلومات بیروب اوزاره صوکره خصوصی اولاراق اسلامیت حقنده اطرافلی معلومات بیررده صوکره اسلامیتنك هربر رکنلرینی و حکملرینی برهر بره بیان ایتهرگه شروع ایتهر...

مونه دینی خطیبلر شول مهم قاعدهلرنی اونوتماسهلر مین اوشانامن کدغایت درجه ضرر موفقیت قازانا بلورلر دیه.

بو مذکور مرضوعلرده وعظلر نه روشده ترتیب ایتلورگه کیره کللکی حقنده بو وعظلرنك مندرجهلری حقنده ترتیب و روحلری حقنده، اوزلاق قصقه لقلری طوغرسنده کیلهچك بر درسکزده معلومات بیرلسه کیره‌ك دیه بو درسنی تمام ایتهمن...

دیکابر ۲۷ نده ۹ درس.

اوتکان درس سزگه وعظلك معنی سنی قیمت و اهمیتلرنی، شرعمز نظرنده بولغان موقعنی بلدرگان ایدی. بو درسکزده مین بو مهم وظیفهنك مقصد و غایهسی حقنده برنچه سوز بیان ایتهچکمن. انسان هر بر اشدن برغایه و مقصد کوزده، بر نرسهنك غایهسی دیب شول نرسهدن کوتلان فائده و نتیجه، شول نرسهدن حاصل بولا تورغان بر ثمرهگه ایتلهدر... ایندی خطیبده او- زینك ایراد ایتکان خطبه ووعظلدن بر مقصد، بر غایة کوزه تورگه تیوشلر.. بو ایندی واعظنك مسلك و توتقان مذهبنه، روحنه قارابراق یوری تورغان بر حال بولسهده عمومیتله هربر دین اهلینك اوزلرینك اساسی ایتوب توتقان دینی بر مسلکی، غایهٔ عالیهسی بولا بیت. مونه بو غایة شول دینلك واعظ لرینهده مسلك ایتوب توتقان میل بولادره بو یول عمومی یول بولوب هر بر واعظ ایچون رعایهسی لازم یولدره بزم اسلامیتنك الوغ بر یولی بار. اس- لامیت نرسهنی کرزته، خلقنی نیتلری حالگه قویارغه قورلغان بولسه هر بر واعظ اسلامی شرفی اوزینه مسلك اتخاذ ایتهرگه مجبوردیر.

بزنك اسلامیت: انسانلرنی بر امت بولوب یشهرگه مونگ ایچون هر تورلو کوزل اخلاقلر برله صفتلهنوب بر برسنه قرنداش بولوب تورورغه بیته رهدر. بیرنك هر تورلی طبیعی دولتلرندن کلیهلو روشه فائدهلانه بلورگه مجبوردر. حاصل: بیرده چن معنی سی برله بحق خلیفه بولوغه لایق بولغان تر-

بیه‌لو افراد یتشدرورگه بیورادر. بو مادی عالمدن آیرلغاچ ینه‌ده الله‌نك چیکسز، قریسز، بیوك و نورلو بولغان روحانی عالمنه بارب آنده مسعود بولو ایچون کیره‌ك نرسه‌لرنی حاضرله‌وگه امر ایتـه‌در. مونه اسلامیت‌نك غایه‌سی شول بولسه اوز اوزندن ظاهر ایندی هر بر واعظ خلقنی شول یولغه ارشاد ایتونك لزومی. واعظ بولغانلر منبرلرندن هر وقت اسلامیت‌نك توتقان شول غایه‌سنه تابه آلوب بارورغه طرشاچقدر... انسانلرنی ییرنك چن خلیفه‌سی بحق تربیه‌لو اسلام بالالری بولوب، عزة و ناموسلی بولوب یه‌شه‌تو یولنه کرترگه تیوشدر.

واعظلرنك هر قایوسی ایچون عمومی توتیلورغه تیوشلی بولغان یول شول بولورغه کیره‌ك بولغانی حالده، واعظنك ادراکی، اقتداری و تربیه‌سنه قاراب هر بر دینی خطبه و وعظلر بر تورلی‌گنه بولوب ییته آلمایلر. واعظلر هر نه قدر بر دین ار بابلری بولسه‌لرده هر نه قدر اسلام تربیه‌سنی کورسه‌لرده، حتی بر مدرسه طلبه‌سندن بولسه‌لرده بولارنك وعظ و خطبه‌لری آراسنده بیوك بر آیرمالر بولورغه ممکندر. هر قایوسی فقط برگنه نرسه‌نك منفعتنی کوزه‌تـه تورو بده سویله‌گان سوزلری آراسنده آیرمالر کوب بولورغه ممکندر، مثال: برزور مملکت‌نك مجلسی مبعوثاننی آلکز: مونه مونده‌غی اعضالر هر قایوسی مملکت‌لرینك منفعتنی کوزه‌ته‌لر. هر قایوسی مملکت‌لرینك بحث وسعادتنی تلایلر. دیمه‌ك هر قایوسینك توتقان غایه‌لری برنه‌رسه کبك کورنه. لکن سویله‌گان سوزلر، ایراد ایتلگان خطبه‌لر آراسنده ضور آیرما کوررسز. مونه‌مونده‌ده‌شول حال بار. هر واعظ دیننی آلغه یباره‌سی کیلوب سویلیدر. البته‌بوطبیعی حال، لکن فکرلر بیك تورلو بولغانغه کوره وعظلرده تورلیچه چغادر. حالبوکه دینی خطبه و وعظلر الوغ دینی یولدن آصلا آیرلماسقه تیوش ایدی. واعظ بولغان ذات صاف قلب، پاك وجدان برله، الوغ یولدن آیرلمای بارووی برنچی شرطدندر. اگرده واعظ اسلامیت‌نك یولندن چیتکه چغا ایکان، عرض شخصی کبك بر نرسه‌گه قربان بولا ایکان آندی وعظلر خلقغه فائده بیرو احتمالندن یراقدر. آنداین واعظلرنی منبرلرگه مندرماسکه تیوشدر. آندای واعظلرغه دینی عبادة اورنلرنده ایرك بیرلماسکه تیوشدر.

حالبوکه مونداین واعظلر مع التأسف بزده بار. مثلا بر خطیب خلقنی یخشی بر اشکه اوندی ایکان ایکنچی بره‌وسی بتونله‌ی آنك خلافنه سوز سویله‌ب خلقنی

صاتاشدره. حتی بر مسجدده‌کی ایکی امام برسی بر جمعه‌ده بر نرسه سویله‌س
ایکنچسی بتونله‌ی آنك خلافنی خلقغه توشندررکه عذابلانه. خلق تمام آبدرا
قالا. بو بیچاره‌لر خلقنك نادانلغندن نغراق فایده‌لانو یوللرینی کوزه‌ته‌لر.
لارنك کوزه‌تکان غایة و ایدیاللری، مقصدلری دینی یاخود ملی بر مقصد بو
ماینچه عوام آراسنده محترم‌رهك بر اورن توتوب طاماقنی نغراق طویدرودر.
مقصدلرینه بولارنك بعضا بررسی ایرشه، بعضا ایکیسیده محروم بولوب قویال
خلاصه: نفاق، ریا کاراق برله بولغان وعظ و خطبه‌لردن شخصی منفعت کوز
توب ایتلگان سوزلردن بز واعظ بولاچق ذاتلر غایت یراق بولورغه تیوشم
یوغاریده ایتکانم کبك غایت بیوك مقصدنی کوزده توتوب وعظ سویله‌رکه کیرك.

بلکه بزده موکا قدر بولغان خطبه و وعظلرمزده بوندی یخشی غایة
مقصد کوزده توتلغاندرده. خصوصا یه‌ش اماملرمز فقط اسلامیتنك آلغه بارو
ینی‌غنه آلده توتوب زمانه‌سنه کوره گوزل وعظلر ایراد ایتکاندرده، فقط بز
موکا قدر ترتیبلی، روح و غایة اسلامیت‌که مناسب بر وعظ کتابی کورنما
دیورلکدر. مونی بز بیگره‌کده توشنور بر اوز آرامزده استعمال ایتلگان کتابلر
کوز صالساق. بزم روسیه اسلاملری آراسنده ایك کوب استعمال ایتلگان وع
کتابلری مونه بو کتابلردر: درة الواعظین، مجالس الشهور، انیس الجلیس
تنبیه الغافلین، مکاشفة القلوب، اوتوز وعظ، تحفت المجالس (سیوطی اثری
التنبیهات المهمه، تنبیه المغترین، خزینة الاسرار، روض الریاحین. الروض
الفائق. سراج الملوك. خزینة الاسرار، شرح الصدر بشرح الموتی والقبور. العلو
الفاخرة فی النظر الی امور الاخرة (ایکی جلد) عماد الاسلام. کشف الغم
عن جمیع الامة (امام شعرانی اثری ایکی جلد) مجالس السنن الکبیره. موعظ
حسنه. موعظة العیدین. المیزان الکبری (امام شعرانی اثری) نزل الابرا
بالادعیة المأثورة والاذکار. (صدیق حسن اثری ایکی جلد) نصاب الاحتساب
(عمر بن محمد الشافی اثری) النصیحة العامه لملوك الاسلام والعامه. الیواقیت
والجواهر فی بیان عقاید الاکابر (امام شعرانی اثری) چیتنده الکبریت الاحمر فی
بیان علوم الشیخ الاکبر نام بر اثر برله باصلغان. تورکی خطبه‌لر. نیاز محمد
سلیمانی اثری ایکی جلد. جامع الخطب قزان باصمه‌سی وعظلر عبدالله سلیمانی
اثری. سبعیات کبك کتابلردر.

بو کتابلر غایة قیمتلو اثرلر بولو برله برابر، بو کتابلرنك برسند

ده دیورلك مدنی خلقلرده‌غی کبل مخصوص بر ترتیب قوللانلماغان. بوکتابلر کویسی زمان و حیاة اجتماعیه تأثیرلری آستنده یازلغانلر. مثلا بو کتابلرنك کویسنده دیورلك حیاة دنیویه‌دن خلقنی تنفیر اینلیگان. احتمالکه بر زمانلرده مسلمانلرده دنیا دولتی چیکدن آشقانلرده آخرتنی اونوتقانلردر. خلقنی دنیادن بیزدیرکه لازم بولغاندر. مونه شونده‌یراق تأثیرلر آستنده‌فقیرلکنی کوتاریب بایلقلرنی توشرب سویلارکه کیرك بولغاندر. احتمال که دنیاترکلکی اوّل زمان خلقی نظرنده واقعاده بیك توبان بولغاندر. خلاصه هنم تابوومده بو ایسکی اثرلرنك کوبسنده دیورلك دنیادان واز کیچوی، دنیانی غایة توبان بر فرصه اهتب کورسه‌ترکه طرشو بر عادة حکمنه کرکان کورنه...

صوکره بزنك روسیه یورتنده‌غی وعظ کتابلرنده مشترك بر غایه‌که تابنا بارو مقصد ایهب قوتلاماغان کورنه. صوك یللرده میدانه قویلغان اثرلرده‌کنه مخصوص بر ترتیب بارلغی کورنسه‌ده آلارده‌ده بز اینکان معنی بوله ترتیبلر کور نمیلر. خلاصه وعظلرنی معین بر اصولکه قویلمغان، فن‌شکلنه کرتلمه‌گان. بر وعظ صوکنده آکا آصلا تعلقلی بولمغان موضوعده ایکنچی بر وعظکه شروع اینلیگان. شونك برله برابر بو کتابلرده واعظلر ایچون غایة ضرر ماتیریال، غایة مهم بیانلر بنادر. فقط اورنسی مقامنی صایلاب آلا بلو لازمدر ... مو کنا قدر اسلام منبرلرنده شول اثرلردن آلنب سویله‌نه کیلدی..... مین اینه‌ی بو کتاب و رساله‌لرحقنده بولغان تفصیللی تنقیدمنی باشقه بر وقتنه قالدرامن. بزکه اینه‌ی بو کوندن باشلاب وعظلرمزنی بخشی بر ترتیبکه تزوه مهم بر یولغه قویونك لزومنی توشنوب معین مقصد برله‌نیندی یولغه تابنا بارورغه کیره‌کلك حقنده بر قدر توشنورکه مجبورمز دیه بله‌من.

بره‌ولرمز بو کوندن وعظ و خطابت منبرلریمه منو برله نیندی بر یول طرتارغه کیرك؟ قایدن باشلاب کیتارکه کیرك؟ دیگان سؤال‌سزنی بورچی طورغان‌در. مین اوزم اون‌ایکی سنه قدر امامت لوازمنی ادا قیلوب کیله‌من. شول مدة اچنده آلغان تجربه‌لریمه کوره وعظلرنی مونه شول ره‌وشده ترتیب ایه‌رنی توصیه ایتار ایدم. مثلا برکز بر اورنغه کرمسز ایکان، بر بر محله‌که امامت قیلماق ایچون نصب اینله‌سز ایکان، شول خلقنك منبرینه برنچی مرتبه چغوکز برله ایلك اوّل منبرنلك اهمیتنی، سویله‌نه‌چك وعظلرنك قیمتنی، اوزکدن کرتلگان نرسه‌لر آراسنده ایلك بخشی بولغان بر وظیفه خلقغه وعظ ودینی خطبه‌لر بولدوریلی سویله‌رکه تیوشلدر.

بو وعظنك ترتيبى بويله: اولا اوزكنى امام ايتوب آلغان و سيڭا اوشانغا
اوچون خلقغه قاراب تشكر ايتەرگه كيرەك. خدادان بو آغر وظيفەنى ا
ايتەرگه ياردم صورارغه تيوش. صوڭره امامتنك نەدن عبارة بولووينى، اما
متنك وظيفەلرينى، شرطلرينى شول وظيفەلر آراسنده ايك الوغسى وع
ايدكنى، وعظنك معنى سنى، اجمالى روشده تاريخنى، غاية سنى، خلقغه تأثيرينى
موضوعلرينى وعظدن مقصد يوق بار خرافات بولماى مجرد صاف دين، صاف
اسلاميت نى بيان ايتو ايدكنى، بناءً عليه اصلسز يوق قصەلرنك فضيلتلرينى آزغنه
ذكرلرنك طاولر قدر ثوابلرينى بيان ايتونى كوتماوڭزنى اوتنەمن ديولور
بو حال آچق كورسەتلسه خلق سيندن يوق باراكيەتلر كوتمى حقيقت كوتارلر
صوڭره كيلەچەكده سويلەنه طورغان خطبەو وعظلرنك اقل اوچ دورت تورليسنك
موضوعلرن ايتب تمام ايتلور، دعا ايتلور.

٢ نچى وعظده: انسانلرنك ييريوزينه خليفەبولب كيلولرن سورة البقرەده
گى ٣١ آيتده ايتكانچه بيانغه شروع ايتلور. بو وعظده غاية قصقەلق اوزر
بولسەده انسانلرنك ياراتلشلرندن، طبيعى تاريخلرندن، فكرلرينك غاي
تدريجى رەوشدەگنه ترقى ايتدكندن، كچرگان تورلو تاريخى دورلرندن بو
قدر معلومات بيرب انسانلرنك قابل ترقى بر حيوان بولونى شويله ايسەد
انسان هر بر دورنده معلمگه محتاج بولونى (مونك ايچون مدنيت دنياسندن
يراق طورغان وخشى انسانلرنك حاللرن مثال ايتب كيتريلور، شوڭا كور
جناب الله خلافة نعمتنى كامللامك ايچون اوز آرالرندن بوقدر كوب پيغمبرلر
كوندردكنى، بو پيغمبرلر هر قايوسى محيط وزمان، حالنك مساعده قيلدقى قدر
دائرەده گنه تعليمات بيرولرينى، شويله ايسه ييريوزينه كيلگان پيغمبر
لرنك هر قايوسينك كلترگان دينلرى اساسا بر بولب، بر برسنه فقط فروعده
غنه باشقه بولولرينى. انسانلرغه ديانت ديگان بيوك نعمتنڭ الله طرفندن
كوندرلدكنى اثبات ايتلور. بو وعظنى شونده توقتاتوب كيلەچكده نفس دين
توغريسنده وعظ ايراد ايتلەچكنى خلقغه بلدرب دعا ايله وعظنى تمام ايتلور.

٣ نچى وعظ: بو وعظده باشلاب دين حقنده قصقەچەغنه معلومات بيرلور
بو وعظده دينك توب معنى سنى، بر قدر تاريخنى، دينك انسان اوچون
طبيعى و كيرەك بر امر بولوينى، ايسكى دينلردن يهود ونصارى دينلرينك
ماهيتلرينى ايسكى پيغمبرلردن قالغان توب دينلرنڭ اسلام دينى برله

بولكنى، عموميت له دين بر طبيعى بولغان نرسه بولوينى: فاقم وجهك للدين حنيفا فطرة الله التى فطر الناس عليها لاتبديل لخلق الله ذلك الدين القيم ولكن اكثر الناس لايعلمون(١) آية كريمه سنه موافقة اسلاميت ذلك طبيعى بر دين بولوينى، علوم و معارف بشر ترقى ايتكان صاين، اسلامنك طبيعى بر دين بولريندك ميدانه چغه بارويني علوم ترقى ايتكان صاين، افكار بشر آچلغان صاين خلقنك ديانت يولنه چن معنى سى بوله كره چكنى، بزنك توتدقمز اسلام دينى هر بر خرافاتدن پاك، طبيعت بشر كه ايك مناسب بر دين بولوينى بيان ايتمكله بو دينده بولومزه شكرانه لازم بولوينى بيان ايتب بو دين لك بيوك موفقيت فازا- نوينى جناب الله دن استدعاً ايتب مجلسنى تمام ايتلور.. كيله چك بر جمعه ده نفس اسلام حقنده معلومات بيرونى وعده ايتب منبردن توشه رگه كيرمك...

بو درسكز شونده تمام بولدى. كيله چك درسلرگزده نفس اسلام دينى توغريسنده سويله نه چك خطبه نك كيفيت لرينى و مندرجه لرينى بيان ايتلسه كيرمك. دخيده ٥ نجى وعظده اينده ى اعتقاد توغرسنده ايمان وآنك فضائلى حقنده بولغان وعظنك صورتنى و مندرجه لرينى آندن صوك مؤمن بعلر حقنده غى وعظلرنك حاللرينى بلدرلسه كيرمك هر وعظنك نمونه لرنى سزكه كورساتملسه كيرمك....

تنبيه: بعض سببلرگه بناً بو رساله مزنك آخر قسملرى ٢ نجى جزء رساله مزده نشر ايتلورگه بولدى. بو رساله نى شونده تمام ايتدم. خدا ميسر ايدرسه ٢ جزء رساله مزده تيز باصلسه كيرمك ديه سوزمنى تمام ايتدم. والى الله عاقبة الامور.

---

(١) سورة الروم ٣٠ آية.

خاتمه:

رساله‌ده اسملری ذکر ایتلکان ایسکی یونان ورومالیلرنك مشهور خطیبلرندن بر نچه‌سینك قصقه‌چه ترجمه حاللری، بایتاق عبرتلو اولدقندن خاتمه اوله‌رق علاوه ایتلدی.

١) دیماسفین: (Демосфенъ) بو ذات ایسکی دنیانك ایك ضور خطیبلرندن صاناله‌در. دیماسفین میلاد عیسی عه‌م‌دن اوّل ٣٨٤ سنه‌ده آفینه شهرنده طوغان. مونك نسلی: اول زمانده‌غی نسللرنك ایك قدرلیرندن ایدی: دیماسفین فصاحة برله خطبه سویله‌ونی ایسه‌ی (Исей) دن اویراندی. ایکنجی بر روایته‌که بناء افلاطون شاکردی، حتی سقراطشاکردی بولویده سویله‌نه‌در. دیماسفین بو هنرنی یه‌ش وقتلرندن باشلاب اویرانیرگه کرشدی. دردلاندی. پریکله‌نك خطبه‌لرینی اوزینه نمونه ایتب آلدی. فوقیدتنك یازغان خطبه‌لرینی اویرانو ایچون اوز قولی برله سیگز مرتبه یازب چقدی.

اول وقتلرده آفینه‌ده خطیبلردن قوری سوزگنه توکل بلکه قوللرنك بارماقلرنك تورلو ماتور حرکتلریده طلب ایتله ایدی. ظاهری کورنش وقیافه‌نك ماتور بولوی خلق طرفندن بیك نق اعتبار ایتله ایدی. سوز هر نه قدر ماطور بولسه‌ده بره‌ولر اوز اوزینی توته بلماسه، اعضالرینی حرکتله‌ندروده مساهله قیلسه خطبه موفقیت قازانه آلمای ایدی. حالبوکه دیماسفین‌ده تل اعضاسی ضعیف ایدی، طاوشی آقرین، طنی قصقه، سوز سویلاگانده گوده‌سنی توته‌بلمای قول باشلارینی سیکرته ایدی. اما اوزنده نطق قوه‌سی شب ایدی. اول بو کیمچیلکلرنی بترر ایچون بیك قزق معامله‌لرده بولغان، دیماسفین تلنده‌گی ضعفنی بترو ایچون آوزینه واق طاشلار توتروب دینگز طولقنلری آراسنه بارب قچقرب سوز سویلای تورغان بولغان. بیك قاتی قچقرب یرلاب قالقو اورنلرغه منه تورغان بولغان. قیافة، گوده، اعضالرنی ماطور توتو ایچون دیماسفین طنچقنه اورنده کوزگیگه قاراب نطق سویلای ایکان، لکن اختیارسز اوله‌رق سیکرته‌تورغان قول باشلارینی سیکرتماس ایچون ایکی قول باشی توغرسنه قلچلر آصوب قویه ایکان. سیزماسدن سیکرته قالسه قلچلر مونك قول باشلارینه قاداله‌ده سیکرتماس بوله ایکان. خطبه نمونه‌لرینی یاتلاغان واویرانگان وقتلرنده دیماسفین اورامده‌غی قزق واقعه‌لرغه قزغب چغب وقتنی اوتکارماس ایچون، کشی کوزینه کورینرگه یاراماغان بر قیافتده بولسون ایچون یارطی یاق باشنی

قردرب قویه ایدی. شول صورتله بره‌ر آطنه اویوندن چقمای خطابه‌یوللرینی
اویرانیب یاتا ایدی. شوندی ملك زحمت بره‌له اویرانگان خطابهٔ هنری بره‌له
اول باشده ضرور موفقیت قازانه آلمادی. لکن دیماسفین اوز اوزینی تربیه‌نی
دوام ایتدردی. موکیا صاتیرنام آکتیارنك یاردمی تیدی. دیماسفین یدش
وقتنده وصی بولوب فالغان (Афоба) آفابه‌بره‌له (Антора) آنیتاره دیماسفین
حقنده کوب ظلم اینکانلر ایدی، آنلك مالنی طالاغانلر ایدی، شولار بره‌له دعوی
وقتنده دیماسفین یارلق مالارنی قایتارب آلماسه‌ده لکن شول دعوی سنده‌ده
ضرور موفقیت قازانو سببلی دیماسفین‌نك روحی کوتاریلدی، اوزنده‌گی کوچکه
حبتی واعتباری ضرور ایدی... سیاسی خطبه‌لری بره‌له دیماسفین موفقیت قازانه
باشلاوی مشهور اسکندر الرومی‌نك آتاسی فیلیپنك قوتلانوی زمانده بولدی.
۳۵۴ ق. م. یلده دیماسفین غایت اوتکن خطبه‌لر سویلاب فیلیپنك یاوز
قصدلرندن قوتلو چاره‌لرینی آفینه خلقه‌توشندره ایدی. بونك بلاسندن قوتولو
اوچون هر نرسه‌نی قربان اینب بولسه‌ده قوتلو عسکر هم فلوت‌ترتیب اینارکه
هزقتوره ایدی. یونان توفراغنده فیلیپنك صوغش مرکتلرینی بیك‌نق تعقیب
اینوب باره ایدی. همه فیلیپکه قارشو تورورغه خلقنی اوندره‌ی ایدی. لکن
یونانلیلر مغلوب بولوب فیلیپ آفینه‌غه وکیللر کوندرکاچ ده دیماسفین روحسز-
لانمادی. قاره کوچکه وقتلی اوله‌رق باش ایه‌رکه کیره‌ك دیمه تشویق اینوب
خلقنی صلحه کوندردی. شولای بولسه‌ده بر توقتاوسز فیلیپکه قارشو خلقنی تشویق
اینودن توقتامادی. حیله‌کار فیلیپده دیماسفین‌نك ضرور نفوذینی بلوب آکا
قارشو آفینه‌ده‌نی خطیبلرنی مال، رشوة قوتی بره‌له آیاقلاندردی. دیماسفین‌غه
ایلك ضرور دشمان بوو قتلرده‌فیلیپ طرافداری (Эсхинъ) ایسغین نام‌خطیب
ایدی. فیلیپ اوزاقلامای آفینه شهرنیده آلورلق حالکه کیلکاچ دیماسفین
اوزنده‌گی ضرور خطابت قوتی بره‌له بتون یونان اهالیسنی فیلیپکه قارشو آیاقلا-
ندیرغه موفق بولدی. فیلیپنی چیکارکه مجبور ایندیلر. بو موفقیتی اوچون
یونانلر طرافداران دیماسفین دیانیت‌ی اسمنده‌گی مشهور به‌یره‌ملرنده آلتون
طاج کیدریلدی. لکن بو شادلق اوزاقغه بارمادی. ایکنچی مقدس صوغشده
فیلیپ یونانلیلرنك یوره‌گی منزلده بولغان (Элатей) ایلاته‌ی شهرلرینی
ضبط ایتدیلر. بو فاجعه‌نی کورب آفینه‌لیلر تمام شاشب قالدیلر. لکن دیماسفین
آبدرامادی. (Θевамъ) فیژاملر بره‌له آفینه‌لیلر آراسنده فیلیپکه قارشو معاهده

یاصاب فیلیبنی مغلوب ایتدیلر. بو اثنا دیماسفین اوزی بالذات غیرة ایتدیگندن بتون آفینه خلقی دیماسفین‌نی فوق العاده آلقشلادیلر... لکن بوشادلق ایندی دیماسفین‌نك آزاق شادلغی هم قصه وقتلی شادلغی بولدی. ۳۳۸ یلده ق. م. فیلیپ تکرار بتون یونانستانی ضبط ایتدی. شونك برله برابر حیله‌کار فیلیپ خلقنی اوزینه قاراتو اوچون اسیرلرنی بوش قایناردی. اولوکلرنی آلوب دفن اینارکه اختیار بیردی. دیماسفین هنوزده خلقنی بو حیله‌لره آلدانماو برله توصیه‌ده بولنه ایدی. بو معامله‌سی برله دیماسفین اوزینه ضور دشمانلر قازاندی... هونك ایك ضور دشمانی (Эсхинъ) هنوزده دشمانلغنی آرتدره‌باره ایدی. لکن دیماسفین باره تورخاچ بتون خلقنی اوزینه قاراندی. حتی آنك مشهور بر خطبه‌سنده اسخین اوزیله دیماسفین‌نك سوزلرینی وفکرلرینی اعتراف ایتدی. نهایت فیلیپ وفاة ایتدی. دیماسفین یندده خلقنی قوزغاتدی. لکن قاتی قوللی اسکندر الرومی جزاء فرقه‌سی کوندرب بولارتی باصدردی. ایکنچی بر فرصت برله تکرار اختلال کوتره‌ردی. تکرار مغلوب بولدیلر. اسکندر ایندی دیماسفینی توتوب بیرونی شرط ایتدی. لکن آفینه خلقی اوتنوب قوتقارندیلر... شرل وقتلردن صوك ایندی دیماسفین تورلو طرافدن دشمانلر برله چورنالوب ضور دعوی‌لرده اوزینه بیوك تولاولر توشو سببلی آفینه‌دن قاچارغه مجبور بولدی... اسکندر وفاة ایتکاچ دیماسفین تکرار آفینه‌ده قایتوب خطبه‌لر سویله‌ب خلق طرفندن ضور حرمت کوره باشلاغان ایدی. لکن اختلالچیلرنی باصوچی آنتپاتیر (Антепатр.) آفینه‌نی محاصره ایتوب دیماسفین‌نی (قالا اوریغه) قاچارغه مجبور ایتدی. دیماسفین قالا اوریده هر طرفدن دشمانلر برله چورنالوب آلار قوانه بیریلماس اوچون آخر اچوب وفاة ایتدی (۳۲۲) سنده. آفینه‌لیلر آنی حرمت یوزندن آنك وفاة ایتکان اورننه تذکره، پاموتنیك اوتورتدیلر.. دیماسفین‌نك خطبه‌لری تاریخ تلنده اخلاق کوزگیلری دیب اسملانه‌در. دیماسفین سوزنی یالغان بیزه‌کلر برله بیزوچی توگل ایدی. آنك خطبه‌لرینك تاثیری سوزنك ظاهری ماتورلغندن غنه‌توگل بلکه فوق العاده قوتلو جر اوشانوب سویلاووندن ایدی. همده سوزلرنك غایة منطقی بولووندن. فکرینك غایت درجه‌ده تیز یوروووندن. مثاللرینك افراط درجه‌ده موفقیت لوبولووندن ایدی. دیماسفین خطبه‌لرینی متمادیا بره‌ر تون بویی حاضرلاگان وقتلرینی روایت اینه‌لر... دیماسفین تل گه ماهر ایدی. فقط تلی غایت ساده،

قاتلی، سوزلری غایت قصقه بولوب برله برابر صوك درجه‌ده تیكز بوله ایدی، دیماسفین سیاست میدانینده خطابت حققنده بو قدر بیوك موفقیت قازانماقی سوزنی ماتور سویلاوگه اویرانسو برله گنه توگل بلکه اقراط درجه‌ده وطنه محبت‌لو، وطنی آلغه ببه‌رسی کیلوی وطن‌نك بیوك تاریخنی کوته‌رگه طرشوی، خلقینی صوك درجه سویوی، صاف‌قلبلی بولوی. اخلاقی جهتدن غایت یوغاری تورووندن میدانغه کیلدی... دیماسفین‌نك ٦٥ قدر سویلاگان خطبه‌لری بو کونگه قدر تاریخلرده کوریله‌در. فقط شولاردن ٦١ قدرسیگه ضبط اینلوب باشقه‌لاری ضبط اینلماگان. دیماسفین‌نك سویلاگان مشهور خطبه‌لرنی بیك ایسکی زماندن بیرلو هر تورلو تلگه ترجمه اینوب نشر ایتکانلر... حتی بزم اورص تلنده‌ده دیماسفین‌نك نطقلری بزدن یوزلرچه یللر اول باصدریلوب ترجمه اینلوب تاراتلغان. جمله‌دن برنچه‌سی: ١) اسخین‌گه قارشو خطبه‌سی: Рѣчь. Д. за Катисифона против филиппа نام اثر اوله‌رق یونان تلی برله برابر ١٧٨٤ سنه‌ده پاناماروف طرفیدن نشر اینلگان.— Первая Демосфенская рѣчь-противъ филиппа (С.П.Б. 1776 г.) نامنده اوله‌رق باصدریلغان. دخیده ١٨٠٧ سنه‌ده یوگینی یه‌پسکوپ طرفیدن ترجمه:— Демосфенова надгробное слово Афинянома убіенныма при Херонсѣ نامنده اوله‌رق نشر اینلدی. صوگره کییف‌ده ١٨٨٥ سنه‌ده ١٨٨٦ سنه قزانده ١٨٨٨ سنه مسکاواده آنك مهم خطبه‌لری وتاریخلری باصدریلوب تاراتلدی.

مونه بو ترجمهٔ حالده بایتاق عبرتلر همده اول زمانده خطابت هنری نینك بر اورن توتدقی کوریتب توره‌در.

٢) کاتان Катанъ ایسکی رومالیلرنك ایك مشهور جماعت خادملرندان ایدی. قبل المیلاد: (١٤٩—٢٣٤ سنه) کاتان ١٩٥ سنه روما مملکتی‌نگ کونصولی وقتنده اسپانیه‌نك ضوریر قسمنی ضبط ایتدی. ق. م. ١٨٤ سنه‌ده سینزور هولوب توروی سببلی رومالیلرنك ایسکی عادتلرینی غایت نق محافظه ایتدی. کارفاگینلرنك ایك قوتلو دشمانلری ایدی. شوگا کوره‌ده هر خطبه‌سینك پاشنده ایته ایدی: «مین لکن کارفاگینلرنك هلاکتی طرفداریمین» دیه. بو آنلك باش سوزی بولا ایدی. مونك خطبه‌لرندن بایاغسی بو کونگه قدر صاقلانوب هر بر تورلی تللرگه ترجمه اینلوب نشر اینلمشدر. کاتان‌نلك

خطبه‌لری سیاسی خطبه‌لر ایدی. کاتان تسیزورنك غلبه‌سنی ایشتکاچ عار-
له‌نوب اوز اوزینی اوترگان. بروت آنك جماعتی، «پارتسیه» آنك قزی‌ده اوز
اوزینی اوتردی. اوغلی مارك فیلیپپی دورلرنده‌گی صوغشلرده اولدی. (*)

۳) گراکحی (Гракхи) بو ذات ایکی بر طوغمه کشیلردر. برسی، الوغسی
ته‌بیری (Тибери) ایکنجسی کای (Кай). هر ایکسی رومالیلرنك مشهور
سیاست خادملرندن ایدیلر. بولارنك آتالاری تبری گراکحی ایکی مرتبه
کونصول، ایکی مرتبه سینزورلق وظیفه‌سنده بولغان ذات ایدی. آنالری
Сципіонъ قزی ایدی. خاتونلریده سیاست میداننده ضور اورن توتقان قبیله-
لرنك بالالرندن بولوب تربیه و علم ایه‌لری بولو بولارنك درجه‌لرنی بیك
کوتارگان ایدی. ته‌بیری مشهور پون محاربه‌لرنده ضور شهرة قازاندی. (قبل-
المیلاد ۱۳۳—۱۶۳ سنه‌لرده) ته‌بیری گراکحی اسپانیه‌غه حربی سفرندن فائده-
لانوب یولده بوش یاتقان ییرلرنی کورب روما مملکتنی بایتو و معمور ایتمك
فرضی برله ییرگه ساتسیه‌لیزاتسیه یاصارغه قرار بیردی. بو حقده اوزینك
مشهور ییر قانونلرینی میدانغه قویو برله شغلله‌ندی. بو قانونلر بوینچه هر بر
کشیگه فقط بر چیرك دیسه‌تینه قدر ییرتیه ایدی. بو قانون رومالیلرنك آق
سویه‌ك Аристакратъ صنفنی ضور هیجانغه کیتردی. ملت مجلسنده بو مناسبت
برله چقغان ضور طاوش و غاوغه وقتنده شهر میداننده ته‌بیری اوترلدی. آنك
برله برابر ۳۰۰ قدر آنك طرفدارلاریده اوترلدیلر. شولای بولسه‌ده مونك
قانونی کامیسیه‌ده ۵ یل بوینچه اشله‌ندی. ته‌بیری اورننده آنك برادری کای
ایدی.... لکن بو قانوننی میدانغه چغارو اوچون آریستاقراط صنفنی ضعیف-
له‌ترگه لازم ایدی. بو حقده ته‌بیری نك برادری کای ضور خدمت کورساتدی.
اول بارلق کوچنی آریستاقراط صنفنه قارشو استعمال ایتدی...

٤) کای. (Кай) : کای گراکحی (ق. م. ۱۲۱-۱۵۳) آغاسنه قاراغانده
قزو، قیو، توکل، اوزاق اویلاب تورمای، آچق روشده انقلابچی ایدی. لکن
آغاسی کبك بوده انقلابنی قورال قوتندن باشقه میدانغه قویوغه طرشوچیلر-
دن ایدی. کای صوك درجه‌ده فصاحت ایه‌سی بیوك بر خطیب ایدی. تیره‌ن
فکرلی کیك عقللی، خلقنك احوال روحیه‌سنه واقف بولو برله‌نده آغاسندن
اوستون ایدی. شوکا کوره‌ده اوزینی بیك آنسات یوللر برله عموم خلقغه
یول باشچیسی ایته آلدی. ۱۲۳ ق. م. یلده کای خلق طرفندن تریبونغه

(*) فیلیپی: شرقی ماکیدونیه‌ده بولغان بر مملکتدر. بو مملکت قبل المیلاد ٤٢ نجی یللرغه قدر دوام ایتدی.

صایلانوب اش باشنه اوتوردی. اش باشنه منو برله کای آریستاقراطلرغه قارشو بتون خلقنی برله‌شدرو فرض برله غایت مهم قانونلر تاراتدی. آنك نشر ایتکان قانونلرینك مهم قسملری شولار ایدی: ١) ایکمك و ایگن حقنده‌غی قانون. بو قانون موجبنجه ایگن ریم‌ده تورچی فقیر واشچی صنفه آرزان بها برله صاتلورغه تیوش ایدی. ٢) یوللر حقنده قانون. بو قانون بوینجه ایتالیا قطعه‌سنده ته‌بیری‌نك بیرلر حقنده‌غی قانوننه‌موافق روشن بولنه‌جك واق بیر خوجه‌لری آراسنده‌غی یوللر معمور بولورغه تیوش ایدی.....
٣) محکمه‌لر قانونی. بو قانون بوینجه صودلرده سیناتورلر برله‌برابر حقوقلی اوله‌رق توبه‌ن صنف وکیللریله بولو لازم ایدی. ٤) حربی قانونلر. بو قانونلر بوینجه فقیرلر حقنده عسکری وظیفه‌لرده کوب یکل‌لکلریاصالغان ایدی.
٥) جنوبی ایتالیاده‌غی مستملکه‌لر حقنده‌غی قانونلری ایدی..... کای‌نك بو مشهور قانونلری قریه خلقی برله شهر اشچیلرنی آریستاقراطقه قارشو تمام برله‌شدرگان ایدی. کای‌نك بتون خلقنی تیگز حقوقلی اینو حقنده‌غی قانونلری بیگره‌کده خلق‌غه بخشی کورندی. لکن آرستاقراط قسمی کای‌غه‌قارشو کای‌نك ایبه‌شلرینی قوتورتوب سیناتده ضور غاوغه چغاردیلر. خلقنی بوزقلردان تازارتو قصدی برله کونصول (Опилій) نك قربان چالو مراسمنده قربان صویوچی خادم کای‌نی قربان اینه‌رکه قلچنی کوتارگاننی کورب کای مدافعه اینب خادمنی اوترگان ایکان خلق آراسنده ضور طاوش کوتاریلوب کاینی صودقه تارتمق بولغان وقتده کای قاچوب قوتلغان. لکن ایکنچی کوننی کای اورمانده اوزینك قلی برله برابر اولوك‌حالنده تابلغان. کای گراکچی‌نك اولوینی کورب بایلر قسمی کای‌نك طرفدارلرینی قرغانلر.. رومادہ تکرار بایلر، آق سویه‌کلرنك ادارهٔ مستبده‌لری میدان آلغان.... شوصورتله بو ایکی فقیرلر قهرمانلری بولغان ضور روما خطیبلری دنیادن اوتکانلر.....
بولارنك خطبه و نطقلری و ترجمهٔ احوالی هر بر تله دیورلك باصدریلوب تاراتیلوب تورەدر.....!

برنچی جزء شونده تمام.

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

(بهاسی ایکی صوم ایللی تین).

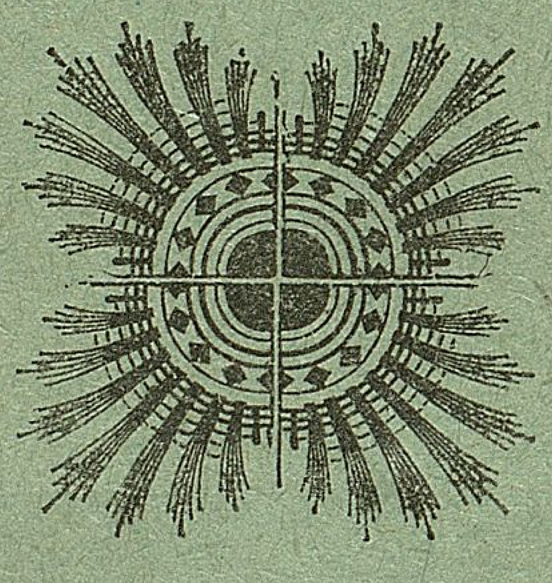

محررنڭ آدریسی:

Уфа Воскресенская ул. д. № 42 Ахуну Абызгильдину.

3